

100 lat
Obchodów
Międzynarodowego
Dnia Spółdzielczości
w Polsce
1925-2025

dr inż. Mieczysław Grodzki: - Niech Międzynarodowy Rok Spółdzielczości przyniesie korzystne dla ruchu spółdzielczego rozwiązania, a dla nas wszystkich będzie czasem radości i satysfakcji ze wspólnego działania. Niech to będzie dla nas wszystkich dobry rok!

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Senacki projekt Ustawy o zmianie ustawy
Prawo oświatowe - str. 14-15

ISSN 1506-4395

TECZA POLSKA

MIESIĘCZNIK SPÓŁDZIELCZY nr 1 (310) **styczeń 2025** cena: 10,80 zł

Międzynarodowy Rok Spółdzielczości

Spółdzielnie budują lepszy świat

Międzynarodowy Rok Spółdzielczości

Spółdzielnie budują lepszy świat

Medal okolicznościowy

Rok 2025 jest dla spółdzielczości wyjątkowy. Decyzją Organizacji Narodów Zjednoczonych został ogłoszony Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości pod hasłem „Spółdzielnie budują lepszy świat”. ONZ podejmując tę decyzję zwraca uwagę na znaczenie spółdzielni dla realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, które do roku 2030 mają uczynić nasz świat lepszym miejscem do życia dla milionów ludzi.

O tym, że spółdzielczość to szansa na lepsze życie wiedzano w Polsce jeszcze przed odzyskaniem niepodległości. Po 1918 roku ruch spółdzielczy rozwijał się dynamicznie i już w 1925 roku po raz pierwszy świętował Międzynarodowy Dzień Spółdzielczości, ustanowiony przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy zaledwie rok wcześniej. W bieżącym roku przypada setna rocznica tego wydarzenia.

Krajowa Rada Spółdzielcza z tej okazji wydała pamiątkowy medal. Na awersie widnieje postać dziewczyny z tęczową flagą - wizerunek ten znajdował się na pierwszym plakacie, informującym 100 lat temu o obchodach Dnia Spółdzielczości w Polsce. Na rewersie medalu znajduje się logo Międzynarodowego Roku Spółdzielczości, opracowane przez ONZ.

Medal dwustronny o średnicy 7 cm.
z lakierowanego metalu,
pakowany w etui fioletowe
w kolorze granatowym.

Cena

60 zł*

*do ceny doliczyć należy koszty przesyłki

Stulecie obchodów
Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości
w Polsce

KALENDARIUM 2025 str. 3-4**W DOMU „POD ORŁAMI” str. 5 - 10**

- dr inż. Mieczysław Grodzki Prezes Zarządu KRS: Niech to będzie dobry rok...
- Spółdzielnie w miastach chcą zniesienia ograniczeń w OZE.
- Opinia KRS: Ten projekt pomoże spółdzielniom uczniowskim.

COOP W KRAJU str. 11 - 12

- Praktyka spółdzielczej solidarności. Inżynierska pomoc.
- O edukacji ekonomicznej w Senacie.
- Wspomnienie: prof. Longin Pastusiak (1935-2025).

COOP ZA GRANICĄ str. 13

- O spółdzielczości w Parlamencie Europejskim.

COOP W PARLAMENCIE str. 14 - 15

- Prawo dla spółdzielni uczniowskich.
- Resort Rozwoju chce pilnej nowelizacji.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ FINANSOWA str. 16

Robert Azembski: Z myślą o udziałowcach.

SKOK str. 17**KULTURA str. 18 - 19**

Spółdzielnia Mieszkaniowa „Służew nad Dolinką”
- Ten zespół dał im siły do życia.

HISTORIA str. 20 - 22

dr Adam Piechowski: Dziedzictwo Sprawiedliwych Pionierów.

WSPOMNIENIE str. 22

Edward Laskowski (1937-2024)

**Noworoczne
życzenia**

*Drodzy spółdzielczy przyjaciele
na całym świecie,*

Organizacja Narodów Zjednoczonych ogłosiła 2025 rok Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości, który będzie obchodzony we wszystkich krajach na całym świecie.

W roku tym będziemy nadal zabierać głos i być wysłuchiwanymi, wzmacniając więzi zarówno w naszym sektorze, jak i ze światem zewnętrznym. Po raz kolejny Międzynarodowy Rok Spółdzielczości daje nam szansę na upowszechnianie naszego przesłania i zwiększenie naszej obecności w każdym regionie. Możemy bowiem dać lokalne odpowiedzi na globalne wyzwania - odpowiedzi zakorzenione w ludziach i ich zdolności do kooperacji i reagowania jako kolektyw. Będziemy nadal pracować razem, unosząc sztandar spółdzielczy, wspólnie budując bardziej sprawiedliwy świat w solidarności i pokoju. Szczęśliwego 2025 roku dla wszystkich! I serdecznie witamy w Międzynarodowym Roku Spółdzielczości!

*Ariel Guarco, Prezydent
Międzynarodowego Związku
Spółdzielczego*

**COOP Ukraina
szczerze życzy
Szczęśliwego
Nowego Roku!**

Życzymy wszystkim, aby święta były początkiem nowego udanego Międzynarodowego Roku Spółdzielczości; aby był on dla nas hojny w dobre uczynki i osiągnięcia, sprzyjał realizacji wszystkich dobrych działań na rzecz spółdzielczości.

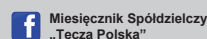
*Illia Gorokhovskiy,
Prezydent COOP Ukraina*

Wydawca:

**KRAJOWA RADA
SPÓŁDZIELCZA**
ul. Jasna 1, 00-950 Warszawa
tel.: 22 596 43 00
www.krs.org.pl
e-mail: krs@krs.org.pl

Redakcja

tel./fax: 22 828 65 11
e-mail: teczka.polska@krs.com.pl

Prezes Zarządu

dr inż. Mieczysław Grodzki
tel.: 22 827 13 16, fax: 22 827 43 21

Członkowie Zarządu

Waldemar Broś, tel.: 22 372 03 72
Ryszard Jaśkowski, tel.: 22 440 82 02
Tomasz Jórdeczka, tel.: 33 814 54 73
Marek Kowalski, tel.: 43 821 51 44

TĘCZA POLSKA

COOP MIESIĘCZNIK SPÓŁDZIELCZY / styczeń 2025

Redaktor Naczelny:

Klementyna Zygarowska - Tomza

Autorzy artykułów:

dr Adam Piechowski,
Przemysław Kępka,
Robert Azembski, Roksana Kowalska,
Artur Puławski, Michał Radziejewski,

Prenumerata

na dowolny okres u Wydawcy.
Materiałów niezamówionych
nie zwracamy

Spółdzielcze jubileusze roku 2025

270 lat temu

■ **1755 r.** - W Pile urodził się ks. **Stanisław Staszic**, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli epoki Oświecenia w Polsce. Pozostawił wiele utworów i pism o problematyce społecznej, gospodarczej i politycznej. Zajmował się także badaniami m.in. z zakresu geografii, geologii, hutnictwa i górnictwa. W 1816 roku utworzył w Hrubieszowie Towarzystwo Rolnicze do Wspólnego Ratowania się w Nieszczęściach, które dało początek ruchowi spółdzielczemu na ziemiach polskich.

210 lat temu

1815 r. - 11 października w Słupcy k/Śremu w Wielkopolsce urodził się **Maksymilian Jackowski** - działacz gospodarczy i spółdzielczy. Był jednym z twórców Centralnego Towarzystwa Rolniczego i członkiem jego kierownictwa. Wsławił się obroną polskich chłopów przed germanizacją i rugami pruskimi. Patronował i opiekował się parafialnymi kółkami rolniczymi dając początek instytucji „Patronatu”.

180 lat temu

1845 r. - Sąd pruski zatwierdził statut „Wspólnoty Chłopskiej Lasów Drobnowłościańskich Wsi Kadłub Wolny” - wspólnoty wiejskiej mieszkańców wsi Kadłub Wolny w gminie Zębówice na Opolszczyźnie, którą można uznawać za pierwowzór kółka rolniczego. Powstała już w 1605 r. kiedy to baron Jan von Bess sprzedał swój majątek w Wielkim Kadłubie chłopom tej wsi nadając im wolność osobistą. Chłopi podzielili ziemię Wspólnoty na 25 części - zgodnie z wkładem pieniężnym - a ziemią nie podzieloną, lasami i karczmą zarządzali wspólnie. Mieszkańcy zmienili nazwę wsi na Kadłub Wolny. Wspólnota przetrwała do dnia dzisiejszego jako spółka, a jej członkowie 29 czerwca każdego roku dokonują podziału zysków spółki tzw. „tajlowanie”. Dużą ich część przeznaczają na potrzeby całej miejscowości. Dla mieszkańców Kadłuba Wolnego las i ich wspólnota to „największy skarb, który chrońli i przekazywali im pradziadowie i ojcowie”.

175 lat temu

■ **1850 r.** - W Śremie działacze Ligi Polskiej z Tomaszem Borowiczem z Brodnicy, Leonem Śmitkowskim i Cezarym Platerem z Mórki założyli Towarzystwo Oszczędności i Pożyczek Wekslowych. W kilka lat później na czele kasy stanęli ks. Augustyn Szamarzewski i ks. Piotr Wawrzyniak zmieniając jej nazwę i na Bank Ludowy.

■ W Delitzsch w Saksonii z inicjatywy Schulze Delitzscha powstała Kasa Chorych i Pogrzebowa oparta na zasadach spółdzielczych.

155 lat temu

1865 r. - Aleksander Makowiecki, Antoni Nagórny i Wiktor Somer założyli gazetę „**Ekonomista**”, Pismo Miesieczne Poświęcone Ekonomicie, Statystyce i Ad-

ministracji z Dodatkiem Tygodniowym Informacyjnym pod nazwą **MERKURY**” propagującą spółdzielczość i spółdzielcze formy gospodarowania, w szczególności tworzenie spółdzielni spożywców.

155 lat temu

■ **1870 r.** - 28 lipca w Warszawie urodził się ks. **Wacław Bliński** (zm. 1944 r.) - działacz społeczny, spółdzielca i polityk. Był twórcą „wzorowej wsi spółdzielczej” Lisków. Sprawował mandat posła i senatora w Odrodzonej II Rzeczypospolitej.

■ **Rozpoczęło działalność Towarzystwo Spożywcze i Kasa Pożyczkowa „Zgoda” w Płocku.** Była to jedna z trzech pierwszych spółdzielni spożywców na ziemiach polskich.

■ **W Warszawie powstała Kasa Pożyczkowa Przemysłowców Warszawskich**, pierwsza w Królestwie Polskim instytucja finansowa typu spółdzielczego.

150 lat temu

■ **1875 r.** - 12 kwietnia w Zielonej Górze urodził się ks. **Stanisław Adamski** (zm. 1967 r.) - działacz spółdzielczy w Wielkopolsce i na Śląsku, uczestnik ruchów narodowych i Powstania Wielkopolskiego. Trzeci z kolei patron Związku Spółek Gospodarczych i Zarobkowych, późniejszy biskup katowicki.

■ **W Chelmży na Pomorzu powstała pierwsza na ziemiach polskich spółdzielnia mleczarska.**

140 lat temu

1885 r. - W Warszawie odbył się pierwszy zjazd spółdzielni, na którym największą reprezentację miały spółdzielnie spożywców. Głównym celem Zjazdu było utworzenie utworzenia związku i opracowanie zasad i celów jego działania.

135 lat temu

■ **1890 r.** - W Czernichowie k/Krakowa Franciszek Stefczyk założył pierwszą na ziemiach polskich kasę oszczędnościowo-pożyczkową, wzorując się na systemie kas Reiffeisena.

■ **27 marca w Poznaniu powstało Towarzystwo Pomoc - Spółka Budowlana.** Była to pierwsza na ziemiach polskich spółdzielnia mieszkaniowa. Jej powstanie zapoczątkowało rozwój spółdzielczości mieszkaniowej w Polsce.

■ **13 czerwca w Bydgoszczy powstała Bydgoska Spółdzielnia Mieszkaniowa**, która wówczas nazywała się „Be-amten - Wohnungsverein” GmbH. Była to pierwsza, najstarsza poprzedniczka prawna obecnej Spółdzielni. Podobnie, jak poznańska dała początek polskiej spółdzielczości mieszkaniowej.

130 lat temu

■ **1895 r.** - W Londynie obradował pierwszy kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego.

■ **4 kwietnia w Murzynowie Leśnym zmarł Juliusz Kraziwicz (ur. 1829)** - W 1862 r. w Piasecznie na Pomorzu założył Włościańskie Towarzystwo Rolnicze, które stało pierwowzorem późniejszych kółek rolniczych. W 1866 r. założył pierwsze Koło Gospodyń Wiejskich.

Gmach Ludowej Szkoły Rolniczej w Pszczelinie

125 lat temu

- 1900 r. - W Pszczelinie k/Warszawy Jadwiga Dziubińska utworzyła pierwszą na ziemiach polskich spółdzielnię uczniowską.
- W Mogilnie w Wielkopolsce ks. Piotr Wawrzyniak założył „Rolnika”, pierwszą polską spółdzielnię rolniczo-handlową.
- Do Liskowa przybył, jako nowy proboszcz, ks. Wacław Bliziński, który w tym samym roku rozpoczął organizowanie w Liskowie wsi spółdzielczy.

120 lat temu

- 1905 r. - W Warszawie, z inicjatywy m.in. Edwarda Abramowskiego, powstał Związek Towarzystw Samopomocy Społecznej. W ramach Związku zorganizowano sekcję kooperatystów, która w połowie 1905 r. została przekształcona w odrębną organizację - Towarzystwo Kooperatystów, które rozpoczęło swą działalność w 1906 r. Obok Abramowskiego, współzałożycielami Towarzystwa byli także Stefan Żeromski, Romuald Mielczarski, Rafał Radziwiłłowicz, Stanisław Wojciechowski.
- 9 listopada w Poznaniu zmarł ks. Piotr Wawrzyniak (ur. 1849 r.) - jeden z prekursorów polskiej spółdzielczości. Organizował spółdzielnie finansowe, spółdzielnie zbytu i zapotrzebowania rolniczego („Rolniki”) na Pomorzu, Warmii i Mazurach, Górnym Śląsku. Koło Zakopanego, przy drodze Kuźnic, założył dom wypoczynkowy dla księży, funkcjonujący na zasadach spółdzielczych, zwany „Księżówką”.
- 14 stycznia w Poznaniu zmarł Maksymilian Jackowski.

115 lat temu

1910 r. - W Warszawie obradował drugi ogólnokrajowy zjazd przedstawicieli spółdzielni spożywców w Królestwie Polskim. W jego następstwie powstał Warszawski Związek Stowarzyszeń Spożywczych. Jego kontynuatorem był Związek Spółdzielni Spożywców RP.

105 lat temu

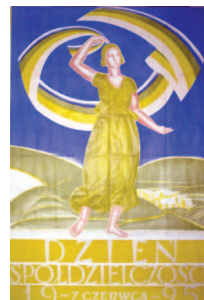
- 1920 r. - W Kielcach uruchomiono pierwszy w Polsce zakład produkcyjny „Społem” zajmujący się produkcją mydła, proszków do prania, pasty i proszku do zębów itp.

- 29 października 1920 r. Sejm Ustawodawczy RP uchwalił Ustawę o spółdzielniach - pierwszą polską ustawę spółdzielczą. Był to jeden z najnowocześniejszych w ówczesnej Europie tego typu aktów prawnych.
- Na mocy Ustawy o spółdzielniach powstała Państwowa Rada Spółdzielcza.

100 lat temu

- 1925 r. - 26 kwietnia w Warszawie obradował zjazd zjednoczeniowy zakończony uchwałą o utworzeniu Związku Spółdzielni Spożywców RP. Powstał on z połączenia trzech związków: Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców, Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych i Związku Rewizyjnego Spółdzielni Pracowników Państwowych, Komunalnych i Społecznych.
- W Warszawie po raz pierwszy zorganizowano obchody Dnia Spółdzielczości.

95 lat temu

- 1930 r. - Powstała Związkowa Kasa Oszczędności, przekształcona niebawem w Bank Spółdzielczy „Społem”.

90 lat temu

- 1935 r. - Nazwę Związek Spółdzielni Spożywców RP zmieniono na „Społem” Związek Spółdzielni Spożywców RP, co zatwierdzono uchwałą Zjazdu Związku Spółdzielni Spożywców w Warszawie 14 czerwca 1936 r.
- 22 października podpisane zostało porozumienie pomiędzy „Społem” Związkiem Spółdzielni Spożywców RP, a Związkiem Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych. Efektem współpracy gospodarczej było obniżanie cen, zwiększanie dostępności do oferowanych towarów i pozyskiwanie coraz liczniejszych grup klientów.
- 24 listopada w Warszawie odbyło się zebranie założycielskie Ligi Kooperatystek.

75 lat temu

- 1950 r. - zakończyła się odbudowa ze zniszczeń wojennych Domu „Pod Orłami”

65 lat temu

- 1965 r. - Likwidacji uległ Centralny Związek Spółdzielczy, którego funkcje przejęła istniejąca nadal Naczelna Rada Spółdzielcza.

60 lat temu

- 1965 r. - „Społem” Związek Spółdzielni Spożywców uzyskał członkostwo w Międzynarodowym Związku Spółdzielczym.

35 lat temu

- 1990 r. - 20 stycznia Sejm RP uchwalił Ustawę „O zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości”. W teorii jej celem było oczyszczenie spółdzielczości z nadmiernie rozbudowanej administracji generującej w niekontrolowany sposób koszty funkcjonowania spółdzielni. Faktycznie oznaczało to postawienie spółdzielczości w stan likwidacji, która padła ofiarą żywiołowej i niekontrolowanej prywatyzacji, jako „właśność społeczna”.

30 lat temu

- 1995 r. - XXXI Kongres MZS w Manchesterze uchwalił deklarację Spółdzielczej Tożsamości z nowym sformułowaniem Zasad Spółdzielczych.
- W Warszawie obradował I Kongres Spółdzielczości. Przekształcono Naczelną Radę Spółdzielczą w Krajową Radę Spółdzielczą - najwyższy organ samorządu spółdzielczego w Polsce.
- Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło deklarację o Międzynarodowym Dniu Spółdzielczości. □

W Międzynarodowym Roku Spółdzielczości

Niech to będzie dobry rok...

Rozpoczął się Międzynarodowy Rok Spółdzielczości, ustanowiony przez ONZ dyrektywami podjętymi w latach 2023 i 2024. Dla wszystkich spółdzielców powinien to być rok szczególnej aktywności, a dla rządów krajów członkowskich ONZ - okazja, by skupić uwagę na spółdzielniach, ich otoczeniu prawnym i warunkach w jakich funkcjonują.

Nie jest przypadkiem, że ONZ przypomniała o spółdzielczości właśnie w tym czasie. Od poprzedniego Międzynarodowego Roku Spółdzielczości 2012 minęło 13 lat, a świat zmienił się radykalnie. Wówczas wychodził z globalnego kryzysu finansowego 2008 roku. Obecnie - po doświadczeniach pandemii i w obliczu niszczących wojen - wezwanie do wspierania spółdzielczości jest jeszcze bardziej aktualne.

Ludzie od wieków zrzeszali się by przetrwać kryzysy. Trudne czasy powinny więc sprzyjać rozwojowi spółdzielczości. Tymczasem, patrząc na dane statystyczne Krajowej Rady Spółdzielczej, nowe spółdzielnie powstają tylko w niektórych branżach - przede wszystkim tych, które mogą korzystać z instrumentów wsparcia. Można stąd wyciągnąć wniosek, że spółdzielcza forma działalności gospodarczej w warunkach globalnego rynku rozwija się przede wszystkim w przyjaznym środowisku stworzonym przez rządy poszczególnych państw. Inaczej mówiąc - ludzie będą chcieli brać sprawy w swoje ręce i angażować się we wspólne przedsięwzięcia gospodarcze dla zaspokojenia swoich potrzeb jeśli państwo im to umożliwi, stworzy odpowiednie warunki, a przynajmniej nie będzie im takich działań utrudniało. Mamy nadzieję, że tak właśnie będzie w Międzynarodowym Roku Spółdzielczości. Czynimy starania, aby zainteresować tegorocznymi obchodami najważniejsze osoby i instytucje w naszym kraju.

Chciałbym, aby Międzynarodowy Rok Spółdzielczości był dla nas wszystkich rokiem nowych możliwości. Krajowa Rada Spółdzielcza, której zadaniem jest m.in. *współdziałanie z naczelnymi organami państwowymi w sprawach dotyczących ruchu spółdzielczego oraz inicjowanie i opiniowanie aktów prawnych dotyczących spółdzielczości i mających dla niej istotne znaczenie* (art. 259 Prawa Spółdzielczego) od dawna stara się o rozwiązanie problemów, które blokują rozwój spółdzielni różnych branż w naszym kraju. Problemy te zo-

stały nakreślone m.in. w Uchwale programowej VII Kongresu Spółdzielczości, który odbywał się w dniach 22-23 stycznia 2024 roku, oraz w ponad 100 wnioskach kongresowych. Osiem komisji Zgromadzenia Ogólnego KRS, które ukonstytuowały się po VII Kongresie, w ciągu ubiegłego roku dyskutowało o ich realizacji. Około 20 wniosków - głównie w sprawach spółdzielczości rolniczej, mieszkaniowej i konsumennej - zostało ujętych w formie wystąpień KRS do Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów i szefów odpowiednich resortów, przewodniczących sejmowych i senackich komisji.

Skuteczne interwencje

Nasze wystąpienia dotyczyły zarówno zagadnień, które od dziesięcioleci utrudniają spółdzielniom funkcjonowanie, jak i problemów wynikających z aktualnej sytuacji gospodarczej i politycznej. Pojawiały się też sprawy pilne i nagłe - jak powódź, która we wrześniu ubr. nawiedziła południowe regiony kraju i zdiebiła majątki wielu spółdzielni. Zaproponowane wówczas rządowi przez Krajową Radę Spółdzielczą instrumenty wsparcia zostały w większości zaakceptowane: zalane tereny zostały uznane za obszary działania siły wyższej, a spółdzielnie zyskały dostęp do środków, m.in. w ramach Planu Strategicznego WPR 2023-2027. Z opinii spółdzielni poszkodowanych przez powódź wynika, że była to dla nich na tyle istotna pomoc, że pozwoliła im podnieść się i kontynuować działalność.

Do interwencji skłaniały nas także pojawiające się nie do końca przemyślane pomysły dotyczące spółdzielczości - takie jak np. propozycja PARP by wyłączyć banki spółdzielcze z kategorii mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Rezultatem mogło być odebranie bankom możliwości ubiegania się o środki europejskie, dlatego też szybko i skutecznie zainterweniowaliśmy w tej sprawie u Minister Funduszy i Polityki Regionalnej i udało się tę decyzję przy-

hamować. Ale są też sprawy uporczywe, które powracają zawsze przy okazji uruchamiania rozmaitych rządowych programów wsparcia dla rolników - przede wszystkim problem wykluczania rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej traktuje się je jako wielkoobszarowe gospodarstwa rolne (powyżej 300 ha) pomimo tego, że z tych areałów utrzymuje się kilka rodzin. Tylko w 2024 roku KRS osiem razy występowała z pismami dotyczącymi wyeliminowania RSP z uczestnictwa w rozmaitych programach z zaangażowaniem unijnych instrumentów wsparcia. Niektóre z tych interwencji zakończyły się dla spółdzielców pozytywnie - RSP uzyskały np. dopłaty do zbóż w czasie ubiegłorocznego kryzysu związanego z napływem taniego ziarna z Ukrainy. Ministerstwo Rolnictwa uwzględniło także nasz wniosek o dopisanie spółdzielni do katalogu podmiotów uprawnionych do korzystania z odszkodowań w ramach Funduszu Ochrony Rolnictwa.

Z powodzeniem interweniowaliśmy także w Ministerstwie Rozwoju Technologii sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, dzięki czemu można było uniknąć ewentualnych konfliktów związanych z traktowaniem spółdzielczych placów zabaw dla dzieci jako przestrzeni publicznej.

Trudne zadania

Jest jednak cały bagaż trudnych spraw, które - miejmy nadzieję - zyskają w Międzynarodowym Roku Spółdzielczości pozytywny finał. Na podjęcie pilnych prac legislacyjnych czekają spółdzielnie mieszkaniowe, które wyliczają cały katalog zagadnień wymagających zmian prawnych. Na pierwszym miejscu jest problem pełnomocników zastępujących członków spółdzielni na walnych zgromadzeniach. Na szczęście dziś wszyscy

- ustawodawca, organizacje spółdzielcze i strona społeczna - są zgodni, że obowiązujące przepisy należy pilnie zmienić. Nieco inny charakter ma problem braku regulacji stanów prawnych gruntów pod budynkami spółdzielczymi. To dziś jedno z najpoważniejszych wyzwań - ujawnia przy tym głębokie rozbieżności pomiędzy spółdzielniami, a samorządem terytorialnym, który od czasu transformacji ustrojowej wciąż odsuwa od siebie obowiązek regulacji praw własności gruntów. Cierpi na tym m.in. ok. 250 tys. właścicieli mieszkań w samej Warszawie.

Spółdzielnie zajmujące się produkcją i sprzedażą towarów napotykać natomiast na problemy będące m.in. konsekwencją niekontrolowanej ekspansji na nasz rynek wielkich sieci handlowych. Działając z pozycji siły, prowadząc między sobą „wojnę dyskontów”, sieci te wymuszają na producentach niższe ceny, nie uwzględniając aktualnych kosztów produkcji. Dotyczy to m.in. popularnych marek własnych - ich rozwój które nie tylko odsuwa na dalszy plan producenta, ale także sprzyja agresywnej polityce cenowej sprzedawców, którzy np. rosnące koszty energii i VAT na produkty żywnościowe usiłują przerzucić na producentów. Problem ten dotyczy przede wszystkim spółdzielczości mleczarskiej, która - będąc najnowocześniejszą i najlepiej zorganizowaną branżą spółdzielczości przetwórstwa spożywczego, odpowiedzialną za ponad 80 proc. krajowej produkcji mleka - wciąż napotyka na tego typu przeszkody. Nie sądzę, że Międzynarodowy Rok Spółdzielczości przyniesie opamiętanie ze strony wielkich firm nastawionych na sprzedaż z jak największym zyskiem. Dlatego czeka nas wiele inicjatyw nakierowanych na poprawę warunków produkcji i handlu, z których skorzysta zarówno mleczarstwo, jak i zajmujące się handlem branże „Społem” i „Samopomoc Chłopska”.

Spółdzielcze wsparcie

Spółdzielnie mieszkaniowe to największa branża spółdzielcza, licząca ponad 3,5 tys. podmiotów. W Międzynarodowym Roku Spółdzielczości chcielibyśmy, aby wreszcie stała się dla rządu partnerem w tworzeniu polityki mieszkaniowej państwa - tym bardziej, że ma ona w budowaniu ogromne doświadczenie, jest też zarządcą najbardziej efektywnym. Niestety, spółdzielnie te były dotąd konsekwentnie pomijane w rządowych programach budownictwa społecznego. Zmiana tego podejścia to jeden z naszych priorytetów. Tym bardziej, że często biorą one na siebie obowiązki władz samorządowych, m.in. w

zakresie działalności społecznej.

Wybrzmiało to m.in. ubiegłym roku podczas poznańskiej konferencji „Więcej niż mieszkać” poświęconej działalności społeczno-kulturalnej spółdzielni. Sformułowany wówczas Apel do władz państwowych i samorządowych „TAK dla wspierania ze środków publicznych działalności społecznej, oświatowej i kulturalnej prowadzonej przez spółdzielnie mieszkaniowe” został poparty Uchwałą nr 24/2024 przez Zgromadzenie Ogólne KRS i skierowany do najwyższych władz państwowych. Ze swej strony będziemy chcieli w tym roku lepiej upowszechniać i popularyzować działalność społeczno-kulturalną różnych branż spółdzielczych. Z naszych ankiet wynika, że w różnym stopniu podejmuje ją aż 2/3 spółdzielni - obok branży mieszkaniowej także banki spółdzielcze, które okazują ogromne zaangażowanie w finansowaniu lokalnych stowarzyszeń, fundacji i społecznych inicjatyw. Mam nadzieję spotkać się z przedstawicielami spółdzielczej kultury w drugiej połowie roku na Festiwalu Spółdzielczych Zespołów Artystycznych „Tęcza Polska” w Polanicy Zdroju, do którego chcemy powrócić po kilkuletniej przerwie.

Będziemy też wspierać spółdzielnie mieszkaniowe w staraniach o przepisy pozwalające na korzystanie z odnawialnych źródeł energii. Rozwój energetyki odnawialnej przyspieszył po ubiegłorocznej nowelizacji ustawy o OZE i uproszczeniu przepisów w zakresie rozliczeń pomiędzy prosumentami, a sprzedawcami energii. Teraz chcemy zaważać o to, aby spółdzielnie energetyczne mogły powoływać także spółdzielnie z gmin miejskich, a wystąpienie w tej sprawie do Marszałka Sejmu RP było jednym z pierwszych działań KRS podjętych w 2025 roku.

W stronę edukacji

Rozwijanie spółdzielczości uczniowskiej jest jednym z zadań Krajowej Rady Spółdzielczej nakreślonych w ustawie Prawo spółdzielcze. Nasze starania w tym zakresie mają już długą historię, ale jest to historia m.in. dość trudnych zmagających z przepisami, które w ostatnich latach zdecydowanie ograniczyły możliwość tworzenia w szkołach sklepików prowadzonych przez uczniów. A sklepik to przecież podstawowa, tradycyjna działalność spółdzielczości uczniowskiej - pierwszy powstał 125 lat temu w szkole rolniczej w Pszczelinie k/Warszawy z inicjatywy wielkiej entuzjastki spółdzielczości Jadwigi Dziubińskiej. Współcześni, podobni jej entuzjaści, zderzają się dziś z wyczekującą postawą władz szkol-

nych, które nie chcą powoływać nowych SU przy braku uregulowań prawnych dla takiej formy organizacji szkolnej. Od kilku lat staramy się tę sytuację zmienić. Początkowo proponowaliśmy uregulowanie tych kwestii odrębną ustawą o spółdzielniach uczniowskich. Doszliśmy jednak do wniosku, że na początek można wprowadzić pewne rozwiązania w Prawie oświatowym i w ten sposób nadać ramy prawne branży spółdzielczej, od której zależy przyszłość naszego ruchu.

Współpraca z parlamentarzystami

Na szczęście mamy w tym dążeniu sprawdzonych przyjaciół - senatorów, którzy pod koniec 2024 r. zaproponowali projekt zmian w ustawie Prawo oświatowe. Są wśród nich członkowie Parlamentarnego Zespołu ds. Spółdzielczości. Zespół ten powstał z inicjatywy członka Prezydium Zgromadzenia Ogólnego KRS, senatora Waldemara Witkowskiego, ukonstytuował się w dniu 6 marca 2024 r. i skupia parlamentarzystów, którzy chcą wesprzeć działania na rzecz rozwoju spółdzielczości w Polsce, upowszechniać wiedzę o spółdzielczych formach gospodarowania, a także monitorować regulacje prawne dotyczących szeroko pojętej tematyki spółdzielczej. Przedstawiciele Krajowej Rady Spółdzielczej biorą aktywny udział w pracach tego Zespołu z nadzieją, że będzie on nieocenionym wsparciem w docieraniu do ustawodawcy z projektami, które mogą pobudzić rozwój spółdzielczości w Polsce. Jak wspomniałem na początku - od tego w znacznej mierze zależy przyszłość naszego modelu gospodarowania.

W tym miejscu chciałbym podziękować za cały ubiegły rok wszystkim parlamentarzystom, którzy swoją uwagę poświęcali zagadnieniom spółdzielczym, przedstawicielom organizacji gospodarczych i społecznych, uczelni współpracujących z Krajową Radą Spółdzielczą, krajowym i regionalnym spółdzielczym związkom rewizyjnym, lustratorom, zarządom i pracownikom spółdzielni różnych branż, a także sympatykom spółdzielczości, którzy przyczyniają się do kształtowania jej pozytywnego wizerunku. Niech Międzynarodowy Rok Spółdzielczości przyniesie korzystne dla ruchu spółdzielczego rozwiązania, a dla nas wszystkich będzie czasem radości i satysfakcji ze wspólnego działania. Niech to będzie dla nas wszystkich dobry rok!

Ze spółdzielczym pozdrowieniem.

dr inż. Mieczysław Grodzki
Prezes Zarządu
Krajowej Rady Spółdzielczej

Wystąpienie KRS do Marszałka Sejmu RP

W dniu 23 grudnia 2024 r. Krajowa Rada Spółdzielcza zwróciła się do Marszałka Sejmu RP Szymona Hołowni z apelem o zmianę art. 38e ustawy o odnawialnych źródłach energii, który blokuje tworzenie spółdzielni energetycznych w gminach miejskich.

inicjatywa jest realizacją postulatu zgłoszonego na ostatnim posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego KRS w dniu 12 grudnia 2024 r. Przedstawiciele spółdzielni mieszkaniowych zwrócili uwagę, że konieczne jest ponowne wystąpienie do władz w tej sprawie - KRS dotąd kilkakrotnie zgłaszała ten problem, m.in. już w 2022 r. w czasie prac nad ustawą o OZE, jednak te propozycje nie zostały uwzględnione.

W piśmie skierowanym w dniu 23 grudnia ub.r. do Marszałka Sejmu Szymona Hołowni przedstawiciele Krajowej Rady Spółdzielczej podkreślają: „Nasze wystąpienie jest apelem o pilne dokonanie zmian w aktach prawnych i przepisach wykonawczych, które od wielu lat ograniczają zamiast wspierać rozwój wszelkich form działalności związanej z pozyskiwaniem energii z odnawialnych źródeł energii na obszarach miejskich.

Proponowane przez nas zmiany, a w tym szczególnie w art. 38e ustawy o odnawialnych źródłach energii (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1361) mają bardzo duży wymiar gospodarczy i społeczny oraz wiąże się bezdyskusyjnie ze zmniejszeniem ubóstwa energetycznego wielu mieszkańców naszego kraju, zmniejszeniem opłat za energię elektryczną i ciepłą, zmniejszeniem emisji CO₂, możliwością wykorzystania przez spółdzielnie energetyczne dużych środków unijnych w latach 2021-2027 na transformację energetyczną naszego kraju.

Bez dokonania zmian art. 38e nie powstaną społeczności i spółdzielnie energetyczne na terenach miejskich, a zapisy ustawy dot. spółdzielni energetycznych będą nadal martwe, bezzasadne i nierealne do wdrożenia na terenach miejskich.

W związku z powyższym w imieniu członków reprezentowanych przez Zgromadzenie Ogólne Krajowej Rady Spółdzielczej a także w ślad za oczekiwaniami społeczności zarządców nieruchomości, zarządzających budynkami wielolokalowymi na obszarach miejskich, zwracamy się do Pana Marszałka

o pomoc przy zmianie art. 38e. ust.1. Artykuł ten wyklucza powstawanie i funkcjonowanie spółdzielni energetycznych na obszarach miejskich oraz narzuca zbyt duże kryterium związane z pokryciem mocy zainstalowanej elektrycznej (aż 70 proc. potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków, ograniczone do 40 proc. jedynie dla spółdzielni energetycznych wpisanych do rejestru do 31 grudnia 2025 r.).

Nasza propozycja również zmierza do:

- usunięcia w art. 38e. ust. 1 pkt. 1) zapisu: *prowadzi działalność na obszarze gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej w rozumieniu przepisów o statystyce publicznej lub na obszarze nie więcej niż 3 tego rodzaju gmin bezpośrednio sąsiadujących ze sobą* oraz
- zmiany treści art.38e ust.1 pkt. 3 ppkt. a): energii elektrycznej, łączna moc zainstalowana elektryczna wszystkich instalacji odnawialnego źródła energii nie przekracza 10 MW, a ich sprawność wytwarzania energii elektrycznej umożliwia pokrycie w ciągu roku nie mniej niż 70% potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków - proponujemy wykreślenie zapisu dotyczącego pokrycia w 70% potrzeb własnych spółdzielni i jej członków.

UZASADNIENIE

Ograniczenia działalności gospodarczej spółdzielni energetycznej wyłącznie do obszarów wiejskich i miejsko

- więksich spowodowane brzmieniem obecnej definicji spółdzielni energetycznej zapisanej w ustawie o odnawialnych źródłach energii, w powiązaniu z zapisem art. 38e, dyskryminuje podmioty usiłujące wytwarzać energię energetyczną w ramach spółdzielni na obszarach miejskich. Istniejące zawężenie podmiotowe jest także sprzeczne z ustawą o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2 lipca 2004 r. Zaproponowany powyżej przez nas nowy zapis umożliwi wówczas tworzenie spółdzielni energetycznych także na terenach miejskich. Zaproponowana zmiana wychodzi naprzeciw dużemu zainteresowaniu tego typu działalnością podmiotów gospodarczych, a w szczególności gmin, spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot mieszkaniowych zlokalizowanych na terenach miejskich i zamierzających montować urządzenia i instalacje OZE do produkcji energii elektrycznej.

Z uwagi na charakter prowadzonej działalności spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe są znacznymi konsumentami energii elektrycznej oraz ciepłej. Należy podkreślić, że miejskie spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe dysponują nieruchomościami o bardzo dużych i niewykorzystanych powierzchniach dachów, a także częstokroć, wolnymi niezagospodarowanymi terenami, szczególnie nadającymi się do instalowania odnawialnych źródeł energii.

Ze względu na systematyczny wzrost kosztów funkcjonowania spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, związanych ze wzrostem cen energii elektrycznej oraz ciepła, zwłaszcza z uwagi na rosnące opłaty za emisję CO₂, spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe są zainteresowane nawiązaniem współpracy w ramach spółdzielni energetycznych w celu redukcji tych kosztów. Hybrydowe powiązania różnych rodzajów OZE zapewni ciągłą produkcję energii na potrzeby własne członków spółdzielni i znacząco wpłynie na optymalizację kosztów działalności spółdzielni mieszkaniowych i wspólnot mieszkaniowych.

Zniesione winny zostać ograniczenia lokalizacyjne w celu umożliwienia prowadzenia działalności spółdzielni energetycznych na większym obszarze, to znaczy przynajmniej obszarze funkcjonowania danego OSD (Operatora Systemu Dystrybucji). W chwili obecnej spółdzielnia energetyczna może prowadzić swoją działalność na obszarze nie więcej niż 3 gmin wiejskich lub miejsko-wiejskich bezpośrednio sąsiadujących ze sobą. Jest to zbędne i szkodliwe ograniczenie.

Niezasadne ekonomicznie oraz nieracjonalne jest ograniczanie i narzucanie odgórne kryterium związanego z pokryciem w ciągu roku nie mniej niż 70% potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków. Wręcz jest niemożliwe ekonomicznie i technicznie, aby w bardzo krótkim okresie czasu członkowie spółdzielni energetycznej zainstalowali tak dużą ilość instalacji PV na częściach wspólnych budynków, aby łączna moc zainstalowanych wszystkich instalacji OZE pokryła w ciągu roku nie mniej niż 70% potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków. Stąd też nasza propozycja wykreślenia tego zapisu.

Szanowny Panie Marszałku

Bardzo liczymy na Pana wsparcie proponowanych przez nasze organizacje członkowskie zmian art. 38e ustawy o odnawialnych źródłach energii (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1361).

*Prezes Zarządu KRS
dr inż. Mieczysław Grodzki*

*Przewodniczący
Zgromadzenia Ogólnego KRS
Andrzej Półrolniczak*

zapraszają na

Ogólnopolskie Spotkanie Konferencyjno-Szkoleniowe

**Zapewnienie poprawnej i bezpiecznej eksploatacji oraz konserwacji instalacji elektrycznych w spółdzielczych budynkach wielorodzinnych.
Wytwarzania energii elektrycznej z instalacji OZE należącej do spółdzielczego budynku wielolokalowego**

Warszawa, 13 marca 2025, tereny EXPO XXI

Podczas spotkania po raz pierwszy zaprezentowany zostanie zalecany wzór ostatecznego protokołu z okresowej kontroli obiektu budowlanego w zakresie stanu technicznego instalacji elektrycznych i piorunochronnych. Ponadto przedstawione zostaną:

- Zasady poprawnej, bezpiecznej eksploatacji i konserwacji instalacji elektrycznych,
- Fotowoltaika i magazyny energii dla instalacji w budynkach spółdzielczych,
- Sposoby obniżenia kosztów utrzymania i poprawy efektywności energetycznej dzięki instalacji wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła,
- Praktyczne sposoby ograniczenia kosztów ogrzewania i ciepłej wody.

Zdobądź wiedzę, która pozwoli na uniknięcie błędów i sprawi, że spółdzielnia będzie zadowolona z zastosowanych rozwiązań technicznych, kosztów ich wykonania i eksploatacji, a przeprowadzone działania inwestycyjne spotkają się z uznaniem mieszkańców.

XVI Spółdzielcza Spartakiada Zimowa

Wisła, 14 - 16 marca 2025

Krajowa Rada Spółdzielcza w bieżącym roku powraca do dawnej tradycji organizowania w Wiśle Spółdzielczej Spartakiady Zimowej. Do tej pory odbyło się 15 Spartakiad, podczas których uczestnicy konkurowali w slalomie narciarskim mężczyzn i kobiet oraz w zjeździe na sankach. Także i tym razem zakwaterowanie uczestnikom Spartakiady zapewni ośrodek wczasowy Spółdzielni „KŁOS” w Wiśle, a w programie, oprócz zawodów sportowych, dyskoteka i ognisko z gawędą góralską.*

Koszty uczestnictwa:

350 zł - zakwaterowanie i wyżywienie

100 zł - karnet na przejazdy (dla narciarzy)

* Warunkiem zorganizowania imprezy jest udział minimum 50 uczestników.

Zgłoszenia - do 10 lutego 2025

Krajowa Rada Spółdzielcza
00-013 Warszawa, ul. Jasna 1
e-mail: tecza.polska@krs.com.pl
info: 22 828 65 11

✓ Z początkiem bieżącego roku Krajowa Rada Spółdzielcza zaprosiła ponad 1200 rolniczych spółdzielni o różnych profilach działalności do wzięcia udziału w ankiecie „Europejski Zielony Ład i rozwój energetyki rozproszonej, w tym poprzez spółdzielnie energetyczne. Stan aktualny i perspektywa dla podmiotów spółdzielczych i środowisk lokalnych”. Jest to trzeci już projekt realizowany przez Krajową Radę Spółdzielczą w ramach jej zaangażowania w inicjatywy Międzynarodowej Organizacji Spółdzielczości Rolniczej (ICAO). Przypomnijmy, że w 2021 r. wspólnie z partnerem z Turcji realizowała badania poświęcone zapobieganiu marnowania żywności, a w 2022 r. - przygotowaniu środowisk lokalnych do transformacji energetycznej.

Tegoroczne badanie dotyczy podobnej tematyki oddziaływania na spółdzielnie europejskich regulacji zmierzających do realizacji celów klimatycznych. Europejski Zielony Ład jest wśród nich inicjatywą kontrowersyjną, budzącą protesty rolników. Choć wiosną 2024 r. narzucone wymagania zostały nieco złagodzone, to i tak oddziałują one na wszystkie podmioty prowadzące działalność rolniczą.

Ankieta ma sprawdzić: jak spółdzielnie oceniają w/w zagadnienia, jak zapatrują się na stopień wdrożenia postulatów Europejskiego Zielonego Ładu wśród spółdzielni rolniczych, jaki jest ich poziom wiedzy na temat możliwości tworzenia spółdzielni energetycznych w Polsce oraz czy same zamierzają zaangażować się w ten proces i stworzyć spółdzielnię energetyczną. Odpowiedzi będą przyjmowane do 28 stycznia br. □

Do Przewodniczącego Senackiej Komisji Ustawodawczej

Ten projekt pomoże spółdzielniom

W dniu 16 stycznia 2025 roku Krajowa Rada Spółdzielcza skierowała do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego opinię na temat projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo oświatowe (druk senacki nr 236)

Jak podkreśla KRS, proponowane zmiany znacząco poprawią warunki funkcjonowania spółdzielni uczniowskich, zapewniając im stabilność oraz zwiększając akceptację ich tworzenia w szkołach i placówkach oświatowych.

Obecnie najbardziej istotną barierą barierą dla tworzenia i działania SU jest brak stosownych i jednoznacznych uregulowań prawnych, które gwarantowałyby pewność i bezpieczeństwo organizowania takiej formy aktywności uczniów. (...) Projektowane zmiany pozwolą w większym stopniu wykorzystać edukacyjny charakter (...).

Krajowa Rada Spółdzielcza pozytywnie ocenia rozwiązanie określenia przez Ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, nowego wzoru statutu spółdzielni uczniowskiej. W tym zakresie Krajowa Rada Spółdzielcza wnioskuje, by nastąpiło to w porozumieniu z Krajową Radą Spółdzielczą, jako naczelnym organem samorządu spółdzielczego, do którego zadań należy m.in. podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej, w tym rozwoju spółdzielczości uczniowskiej (art. 259 § 2 pkt 5 ustawy – Prawo

spółdzielcze). Z aprobatą przyjmujemy nadrzędny cel opracowania nowego statutu - uproszczenie i ułatwienie organizowania spółdzielni uczniowskich oraz zapewnienie jednolitego i przejrzystego sposobu jej działania. Postulat uproszczenia obowiązującego wzorca statutu, by był bardziej przystępny dla uczniów, jest od lat zgłaszany przez opiekunów spółdzielni. Mniej skomplikowany statut wzorcowy lepiej zachęci młodych ludzi do działania.

Postulujemy również, aby w projektowanych zmianach ująć zapis:

Krajowa Rada Spółdzielcza prowadzi rejestr spółdzielni uczniowskich.

Zasady prowadzenia rejestru i dane w nim uwidocznione określa Krajowa Rada Spółdzielcza.

Pozwoli to odciążyć resort oświaty w zakresie prowadzenia ewidencji spółdzielni uczniowskich, a Krajowej Radzie Spółdzielczej umożliwi lepszą realizację ustawowego zadania rozwoju spółdzielczości uczniowskiej. Będzie to miało jednocześnie wyraz uczestnictwa tych spółdzielni w ruchu spółdzielczym działającym na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, wzmocni niejako ich status w odbiorze samych uczniów i dyrektorów placówek oświatowych akceptujących tę formę aktywności jego wychowanków. □

Tekst jednolity ustawy
z dnia 16 września 1984 r.

Prawo spółdzielcze

według stanu prawnego na dzień 1 stycznia 2024 roku.

W cyklu „Biblioteczka Krajowej Rady Spółdzielczej ukazał się tekst jednolity ustawy z dnia 16 września 1984 r. Prawo spółdzielcze według stanu prawnego na 1 stycznia 2024 roku. Mamy nadzieję, że ta podręczna broszurka będzie pomocna w codziennej pracy organów spółdzielni.

20 cena:
zł brutto

zamówienia: teca.polska@krs.com.pl

Zrobili wiele dla powodzian

Praktyka spółdzielczej solidarności

W dniu 19 grudnia ub.r. w Sulmierzycach (woj. łódzkie) odbyło się wspólne posiedzenie Rady Nadzorczej i Zarządu Międzybranżowego Związku Rewizyjnego Spółdzielczości w Dobryszycach. Dotyczyło podsumowań i planów, ale także podziękowania dla spółdzielni, które zaangażowały się w pomoc poszkodowanym w ubiegłorocznej powodzi.

Spółdzielnie zrzeszone w Związku oceniają, że miniony rok przyniósł niższe plony zbóż, rzepaku i kukurydzy. Obniżyła się także opłacalność produkcji zwierzęcej. Głównymi czynnikami decydującymi o takiej sytuacji był import z Ukrainy i Zielony Ład, wymuszający prowadzenie ekoschematów. Mimo trudnej sytuacji finansowej spółdzielnie zrzeszone w Związku pospieszyły z solidarną pomocą dla spółdzielni z Opolskiego Związku Rewizyjnego RSP w Opolu, poszkodowanych w ubiegłorocznej powodzi.

Prezes Zarządu Międzybranżowego Związku Rewizyjnego Spółdzielni w Dobryszycach **Janusz Kwiecień** wystąpił z inicjatywą solidarnej pomocy dla poszkodowanych. Rozpoczął od nawiązania kontaktu z kierującym Opolskim Związkiem Rewizyjnym **Henrykiem Tchórzewskim**. Prezes Tchórzewski wskazał koordynatora do spraw pomocy poszkodowanym spółdzielniom - wiceprezesa **Franciszka Miśków**. Koordynator, po rozeznaniu skali potrzeb, przedstawił sytuację 11 spółdzielni, z których trzy były szczególnie poszkodowane w powodzi: RSP Siostrzechowice, RSP Jasienica Dolna i SPR Bodzanów.

Na apel o pomoc, skierowany do członków Związku, odpowiedział

Baza Spółdzielni Produkcji Rolnej w Bodzanowie, 18 października 2024 r. Od prawej: Prezes MZRS w Dobryszycach Janusz Kwiecień, Prezes SPR w Bodzanowie Andrzej Turski i Jacek Tata.

MZRS w Dobryszycach i 5 zrzeszonych w nim rolniczych spółdzielni. Wspólnie zadeklarowali wsparcie finansowe przy zakupie materiału siewnego zbóż ozimych. Już 17 października ub.r. w RSP Chorzenice - producenta kwalifikowanego materiału siewnego - został przeprowadzony załadunek ponad 12 ton pszenicy ożimej. Prezes Janusz Kwiecień znalazł też firmę „Transport Towarowy Tata Jacek”, która nazajutrz bezpłatnie dostarczyła nasiona do poszkodowanych spółdzielni.

W przekazywaniu pomocy osobiście uczestniczył prezes MZRS w Dobryszycach. - Skala zniszczeń była niewyobrażalna, ale wielkie nadzieje budziła mobilizacja ludzi spieszących z pomocą - wspomina. - Spółdzielnia Produkcji Rolnej w Bodzanowie po powodzi stała się bazą dla wojsk niemieckiej Bundeswehry, które pomogło odbudować bazę Spółdzielni i naprawiało infrastrukturę zniszczonego kataklizmem Bodzanowa i okolic.

Posiedzenie Rady Nadzorczej i Zarządu MZRS w Dobryszycach było okazją, by podziękować Zarządom Spółdzielni, które pomogły powodzianom:

Szefowie spółdzielni i firm zaangażowanych w solidarną pomoc powodzianom z Opolszczyzny wraz z kierownictwem MZRS w Dobryszycach.

- Spółdzielcza Agrofirma Szczekociny
- RSP w Chorzenicach
- RSP Łękiński
- RSP Częstochowa-Rząsawa
- RSP w Sulmierzycach
- oraz firmie „Transport Towarowy Tata Jacek”

Gości uhonorowano specjalnie przygotowanymi statuetkami w podziękowaniu za solidarne zaangażowanie w pomoc poszkodowanym w powodzi spółdzielniom z Opolskiego Związku Rewizyjnego RSP. □

Inżynierska pomoc

POLSKA
IZBA
INŻYNIERÓW
BUDOWNICTWA

Działania związane z pomocą poszkodowanym podjęła także Polska Izba Inżynierów Budownictwa uruchamiając wspólnie z Ministerstwem Rozwoju i Technologii oraz Ministerstwem Infrastruktury akcję „Inżynierowie budownictwa w walce ze skutkami powodzi”. Działania te zdominowały ostatnie

miesiące ubiegłego roku, angażując zarówno struktury biura krajowego PIIB, jak i biur okręgowych. Z pomocą powodzianom pospieszyło kilkaset inżynierów, którzy ocenili uszkodzenia prawie 6 tys. budynków, dając szansę poszkodowanym osobom na otrzymanie rządowej pomocy. Byli obecni w prawie 100 miejscowościach, sporządzając wykaz zniszczonych nieruchomości, wskazując jakie niezbędne prace zabezpieczające należy pilnie wykonać i jak najlepiej osuszać zalane domy, a także zachęcając mieszkańców do składania wniosków o pomoc. Było to tym łatwiejsze, że praca w terenie odbywała się w dwuosobowych zespołach złożonych z inżynierów i urzędników. Doświadczenia zebrane podczas pomocy powodzianom wykorzystywane są m.in. na posiedzeniach Sejmowej Komisji Infrastruktury, gdzie uczestnicy akcji przedstawiają problemy w zakresie stosowania przepisów prawa budowlanego. □

Kalendarium:

- ✓ **14 stycznia** - konferencja podsumowująca Rok Edukacji Ekonomicznej, Senat RP.
- ✓ **21 stycznia** - wspólne posiedzenie senackich komisji: Edukacji i Ustawodawczej w sprawie projektu zmian w ustawie Prawo oświatowe.
- ✓ **21 stycznia** - Konferencja w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat zmian we Wspólnej Polityce Rolnej.
- ✓ **22 stycznia** - Jubileusz 100-lecia działalności Kujawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Inowrocławiu.
- ✓ **29 stycznia** - szkolenie „Zamknięcie ksiąg rachunkowych i sporządzenie sprawozdania finansowego za rok 2024”. Organizator: Krajowa Rada Spółdzielcza.

W konferencji wzięli udział m.in. Marszałkini Senatu RP **Malgorzata Kidawa-Błońska**, wiceminister edukacji **Katarzyna Lubnauer**, podsekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów **Marek Krawczyk**, liczni parlamentarzyści, przedstawiciele organizacji sprawujących patronat nad Rokiem Edukacji Ekonomicznej, dyrektorzy szkół i samorządowcy. Spółdzielczość reprezentowały władze Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej **Anna Bulka** i **Zdzisław Zatorski**. Spotkanie prowadził **Waldemar Zbytek** przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Roku Edukacji Ekonomicznej, Prezes Warszawskiego Instytutu Bankowości.

Przewodniczący Komisji Budżetu i Finansów Publicznych senator **Kazimierz Kleina** zapewnił, że zakończenie Roku Edukacji Ekonomicznej nie kończy zajmowania się przez Senat zagadnieniami z tego zakresu, przede wszystkim tymi mającymi wymiar praktyczny. Dlatego grupa senatorów przygotowała projekt zmian w prawie oświatowym, które regulują działalność spółdzielni uczniowskich. - Spółdzielnie te miały dobrą markę jako organizacje szkolne pozwalające na praktyczną naukę ekonomii, przedsiębiorczości, podejmowania biznesowych decyzji oraz wspólnego działania - podkreślił senator Kleina. - Jestem przekonany, że powrót do tej formy jest dziś bardzo istotny.

Staraniem Warszawskiego Instytutu Bankowości powstał program edukacyjny oparty na idei zawartej w książce Janusza Korczaka „Bankructwo Małego

Podsumowanie Roku Edukacji Ekonomicznej

O edukacji ekonomicznej w Senacie

W dniu 14 stycznia br. w Senacie RP odbyła się konferencja podsumowująca Rok Edukacji Ekonomicznej. Stała się ona okazją do dyskusji, jakimi metodami należałoby pobudzić zainteresowania młodzieży finansami i przedsiębiorczością, czy szkoła jest dziś do tego przygotowana i czy robi to skutecznie. Wspomniano także o spółdzielniach uczniowskich.

Przedstawiciele organizacji zajmujących się edukacją finansową, powołujących Krajowe Centrum Edukacji Ekonomicznej.

Dzeka”, która została przy tym wznowiona i wpisana do kanonu lektur szkolnych. Sprzyja to popularyzacji spółdzielczości, gdyż książka mówi właśnie o sklepiu szkolnym prowadzonym przez uczniów, którzy wspólnie chcą zebrać pieniądze i kupić rower. - To wspaniała lektura, którą przeczyta z zaciekawieniem także dorosły - podkreślił senator **Kazimierz Kleina**.

Przewodniczący Komitetu Programowego Roku Edukacji Ekonomicznej **dr Tadeusz Bialek** Prezes Związku Banków Polskich dokonał podsumowania inicjatyw i przedstawił rekomendacje w zakresie wspierania

edukacji ekonomicznej. Należy do nich m.in.: systematyczne podnoszenie znaczenia edukacji ekonomicznej, zintegrowanie działań instytucji w nią zaangażowanych, stworzenie programu kształcenia i dokształcania nauczycieli, zwiększanie roli praktyków i zaangażowania

mediów. Organizatorzy oczekują, że działania w tym zakresie podejmie oficjalnie powołane podczas Konferencji **Krajowe Centrum Edukacji Ekonomicznej (KCEE)**, które będzie się mieścić w siedzibie Związku Banków Polskich. Jak podkreślił Przewodniczący Komitetu Honorowego **Krzysztof Pietraszkiewicz**, Centrum pozwoli przygotować się na zachodzące w świecie zmiany - klimatyczne, polityczne czy technologiczne, jednak do rzetelnej dyskusji o edukacji trzeba zaprosić jak najszersze grono. - Budując współpracę na rzecz edukacji ekonomicznej, będziemy działać na rzecz naszego kraju - podkreślił.

WSPOMNIENIE

W dniu 10 stycznia 2025 r. zmarł prof. Longin Pastusiak - polityk, publicysta, znawca tematyki amerykańskiej, ale także sympatyk spółdzielczości.

Mieliśmy okazję przekonać się o tym kilkakrotnie w latach 2001-2005, kiedy sprawował funkcję Marszałka Senatu RP. W 2003 r. gościł na obchodach Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości w Spółdzielczym Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym „S.Ch.” w Warszawie - Miedzeszynie, a w marcu 2005 roku zaprosił spółdzielców do Senatu, gdzie odbył się uroczysty finał konkursu „Samorządowiec-spółdzielca”. Spółdzielczość uważał za demokratyczną formę zarządzania, która uczy postaw obywatelskich i samodzielności. □

prof. Longin Pastusiak w otoczeniu spółdzielców podczas spotkania w Senacie RP w marcu 2003 r. (fot. archiwum „TP”)

*Z głębokim smutkiem i żalem
przyjeliśmy wiadomość o śmierci*

śp.

Józefa Konara

*Wieloletniego członka Rady Nadzorczej ZLSP,
Prezesa Zarządu Spółdzielni Pracy
Transportowo-Motoryzacyjnej im. 1 Maja
w Nowym Sączu,*

*skromnego, aktywnego Społecznika i prawego Człowieka,
który w swoim życiu kierował się zasadami
i wartościami spółdzielczymi.*

Łączymy się z pogrążoną w żałobie Rodziną

*koleżanki i koledzy spółdzielcy,
Zarząd, Rada, członkowie i pracownicy
Związku Lustracyjnego Spółdzielni.*

0 spółdzielczości w Parlamencie Europejskim

Celem spotkania było uświadomienie politykom kluczowej roli spółdzielni w budowaniu zrównoważonej, konkurencyjnej i sprzyjającej włączeniu społecznemu Europy oraz przekazanie priorytetów i oczekiwań spółdzielców wobec Parlamentu na rozpoczynającą się kadencję. Wszyscy przedstawiciele organizacji branż: rolno-spożywczej i leśnej (COGECA), spożywców (Euro Coop), bankowej (EACB), pracy, przemysłu i usług (CECOP) oraz energetyki odnawialnej (RE-Scoop) podkreślali, że spółdzielnie mają zasadnicze znaczenie dla sprostania wyzwaniom społeczno-gospodarczym Europy.

Dyskusję otworzył **Giuseppe Guerini** prezydent CECOP: - UE może być inkluzywna posiadając model rozwoju powiązany z centralną pozycją ludzi. Musi jednak myśleć nie tylko o

konkurencyjności, ale także o atrakcyjności dla ludzi. - stwierdził - Spółdzielnie przemysłowe są kluczowym elementem europejskiej konkurencyjności, który jest często niedoceniany, choć nasz wkład we wzmocnienie europejskiego modelu zrównoważonego rozwoju jest kluczowy. Podkreślił też znaczenie Europejskiego Planu Działania na rzecz Ekonomii Społecznej i zaapelował do przyszłego (wówczas skład Komisji Europejskiej nie był jeszcze ustalony) Komisarza ds. Zatrudnienia i Spraw Społecznych do zaangażowania się na rzecz szybkiego wdrożenia tego planu.

W dalszym ciągu wiele miejsca poświęcono sprawie odnowienia Intergrupy ds. Ekonomii Społecznej w Parlamencie Europejskim. Intergrupa ta stanowi platformę do promowania integracyjnej, zrównoważonej i konkurencyjnej polityki gospodarczej i może być ważnym łącznikiem pomiędzy politykami, a ruchem spółdzielczym. Podkreślano też znaczenie budowania ram prawnych UE dostosowanych do specyfiki spółdzielni i umożliwiających im prawidłowe funkcjonowanie w całej Europie.

Następnie odbyły się dwie sesje panelowe. Pierwsza skupiła się na wizji branż rolno-spożywczej, leśnictwa, handlu detalicznego i bankowości, dyskutując na temat branżowych podejść do wyzwań, takich jak zrównowa-

Pod koniec ubiegłego roku miało miejsce ważne wydarzenie w Parlamencie Europejskim. Z inicjatywy eurodeputowanej Irene Tinagli oraz europejskich organizacji spółdzielczych Cooperatives Europe i CECOP odbyło się spotkanie europarlamentarzystów reprezentujących Europejską Partię Ludową oraz Socjalistów i Demokratów z liderami organizacji spółdzielczych z Europy. Hasło spotkania brzmiało „Spółdzielcza wizja zrównoważonej i konkurencyjnej Europy - priorytety na kadencję 2024-2029”.

Konferencja spółdzielcza w Parlamencie Europejskim (fot. Cooperatives Europe)

żone łańcuchy dostaw, sprawiedliwe mechanizmy finansowania i włączenie społeczne. Wszyscy paneliści zgodzili się co do potrzeby większej spójności polityki i lepszego dostępu do funduszy oraz przedstawili potrzeby swoich sektorów. - Spółdzielnie oferują potężne narzędzie do radzenia sobie z kwestiami gospodarczymi, środowiskowymi i społecznymi, przed którymi stoimy - przyznał eurodeputowany **Herbert Dorfmann** (EPL), a **Stefano Bonaccini** (SiD) skłonił do: - Obecne prawodawstwo UE ma kluczowe znaczenie dla wzmocnienia roli spółdzielni i musi to znaleźć odzwierciedlenie w wieloletnich ramach finansowych UE.

Drugi panel obejmował branże przemysłu, usług i energii odnawialnej, koncentrując się na roli spółdzielni w innowacjach i transformacji ku zielonej energii, podkreślając istotę rozwiązań

spółdzielczych, które wspierają zarówno odporność środowiskową, jak i gospodarczą. Eurodeputowana **Maravillas Abadía Jover** (EPL) stwierdziła, że UE powinna wspierać dostosowane do potrzeb spółdzielni instrumenty finansowe, które promują samowystarczalność i długoterminową stabilność i które mogłyby pomóc w ekspansji spółdzielni bez tworzenia zależności od funduszy publicznych. - Możemy promować konkretne pożyczki i gwarancje, które zachęcają do tworzenia spółdzielni, zwłaszcza wśród młodych ludzi i w sektorach wschodzących - dodała.

Spotkanie zamknęła **Katia De Luca**, wiceprezydent Cooperatives Europe, ponownie podkreślając potrzebę większego uznania dla spółdzielni w Europie. Zaapelowała o dalszą współpracę na wszystkich szczeblach, aby „zidentyfikować dedykowane przestrzenie polityczne, uzyskać wzajemne zobowiązania”. - Rola Parlamentu jest strategiczna w naszym spojrzeniu na Europę, a ruch spółdzielczy szuka wsparcia i uznania ze strony parlamentu europejskiego. Szukamy europarlamentarzystów, którzy znają model spółdzielczy i wspierają go. Mamy nadzieję stworzyć sieć sojuszników w Parlamencie na następną kadencję polityczną - zakończyła.

opr. dr Adam Piechowski

Przedstawiciele branżowych europejskich organizacji spółdzielczych (fot. Cooperatives Europe)

Rozwój spółdzielczości uczniowskiej, mimo jej ponad 100-letniej tradycji, w ostatnich czasach jest ograniczany z powodu braku podstawy prawnej. Wątpliwości władz szkolnych pojawiły się zwłaszcza po zaostrzeniu przepisów podatkowych, a działalność sklepików szkolnych SU została zawieszona. Inicjatywa senatorów wychodzi więc naprzeciw dążeniom Krajowej Rady Spółdzielczej, która wielokrotnie zabiegała o zmianę tego stanu rzeczy.

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo oświatowe

Prawo dla spółdzielni uczniowskich

W dniu 18 grudnia 2024 r. grupa 12 senatorów reprezentowanych przez Waldemara Witkowskiego wystąpiła do Marszałkini Senatu RP Małgorzaty Kidawy-Błońskiej z propozycją podjęcia inicjatywy ustawodawczej wprowadzającej w Prawie oświatowym zmiany umożliwiające rozwój spółdzielczości uczniowskiej w szkołach (druk senacki nr 236).

PROJEKT USTAWY o zmianie ustawy - Prawo oświatowe

Art. 1.

W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737) po art. 85 dodaje się art. 85a-85d w brzmieniu:

„Art. 85a.

1. W szkole i placówce może działać spółdzielnia uczniowska, zwana dalej „spółdzielnią”.
2. Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem uczniów danej szkoły lub placówki, której celem jest:
 - 1) popularyzacja idei spółdzielczości wśród uczniów;
 - 2) prowadzenie na rzecz szkoły lub placówki oraz uczniów działalności w szczególności usługowej, handlowej lub wytwórczej, niebędącej działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236).
 3. Spółdzielnia nie posiada osobowości prawnej i nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego.

Art. 85b.

1. Spółdzielnia może być założona, jeżeli z taką inicjatywą wystąpi grupa co najmniej 5 uczniów szkoły lub placówki.
2. Dyrektor szkoły lub placówki wyraża zgodę na utworzenie spółdzielni po uprzednim uzgodnieniu warunków jej prowadzenia z grupą uczniów, o której mowa w ust. 1.
3. Opiekę nad działalnością spółdzielni sprawuje nauczyciel-opiekun wyznaczony przez dyrektora szkoły lub placówki spośród nauczycieli zatrudnionych w szkole lub placówce.

Art. 85c.

1. Spółdzielnia zrzesza co najmniej 5 członków.
2. Członek spółdzielni obowiązany jest wnieść wpisowe.
3. Wysokość wpisowego nie może być wyższa niż 10 zł. Wpisowe nie podlega zwrotowi.
4. Członkowie spółdzielni nie otrzymują wynagrodzenia z tytułu pracy w spółdzielni
5. Nadwyżka środków finansowych uzyskana w wyniku działalności spółdzielni nie podlega podziałowi pomiędzy jej członków i jest przeznaczana na działalność statutową spółdzielni.

Art. 85d.

1. Spółdzielnia działa na podstawie statutu.
2. Statut spółdzielni określa w szczególności nazwę spółdzielni, przedmiot jej działalności, prawa i obowiązki członków, wysokość wpisowego, organy spółdzielni i ich kompetencje, zasady przystępowania i występowania ze spółdzielni, a także zasady gospodarowania mieniem spółdzielni.
3. Spółdzielnia przechodzi w stan likwidacji, w przypadku gdy:
 - 1) w sposób trwały nie może osiągnąć wymaganego stanu członków spółdzielni;
 - 2) w sposób trwały nie jest w stanie prowadzić działalności statutowej;
 - 3) jej działalność została uznana przez dyrektora szkoły lub placówki za niezgodną ze statutem;
 - 4) szkoła lub placówka, w której działa spółdzielnia, uległa likwidacji albo przekształceniu uniemożliwiającym dalsze prowadzenie działalności spółdzielni.
4. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, wzór statutu spółdzielni, uwzględniając wymagania, o których mowa w ust. 2, mając na celu maksymalne uproszczenie i ułatwienie organizowania spółdzielni oraz zapewnienie jednolitego i przejrzystego sposobu jej działania.”

Art. 2.

Spółdzielnie uczniowskie działające przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy dostosują swoje statuty do wymagań, o których mowa w art. 85d ust. 1-3 ustawy zmienianej w art. 1 oraz przepisów wydanych na podstawie art. 85d ust. 4 tej ustawy, w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia niniejszej ustawy w życie.

Art. 3.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Celem projektu ustawy jest ustanowienie podstawy prawnej funkcjonowania spółdzielni uczniowskich w szkołach i placówkach oświatowych.

Spółdzielnia uczniowska jest realną szkołą młodzieżowej przedsiębiorczości. Stanowi formę edukacji w obszarze praktycznego funkcjonowania przedsiębiorstwa, a także popularyzacji w środowiskach młodzieżowych idei i wiedzy o spółdzielczości. Ma na celu kształtowanie umiejętności życia i działania w zbiorowości społecznej, rozwijanie u uczniów takich cech jak zaradność, przedsiębiorczość, uczciwość oraz odpowiedzialność. Ponadto stanowi istotną formę przygotowania młodych ludzi do życia w społeczeństwie obywatelskim.

W myśl art. 86 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r. poz.737) w szkole mogą działać stowarzyszenia i inne organizacje, w tym organizacje harcerskie, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki. Przepis ten nie reguluje wszystkich możliwych form zrzeszania się uczniów w określonych celach, w tym w szczególności w zakresie propagowania i praktykowania przedsiębiorczości.

Obecnie dla każdej zindywidualizowanej spółdzielni uczniowskiej podstawowym aktem prawnym regulującym jej działalność i funkcjonowanie na terenie placówki oświatowej jest jej statut, który jest przygotowywany w oparciu o Wzorcowy Statut Spółdzielni Uczniowskiej opracowany przez Krajową Radę Spółdzielczości w porozumieniu z Ministerstwem Edukacji Narodowej. Należy dodać, że struktura organów spółdzielni uczniowskich jest wzorowana na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2024 r. poz. 593), regulującej funkcjo-

nowanie działających na rynku podmiotów spółdzielczych. W obowiązującym systemie prawnym brak jest aktu prawnego, który w sposób jednoznaczny regulowałby funkcjonowanie spółdzielni uczniowskiej.

W związku z powyższym projekt ustawy przewiduje wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe, które mają na celu stworzenie podstawy prawnej funkcjonowania spółdzielni uczniowskich w szkołach i placówkach.

Projektowane rozwiązania jednoznacznie wskazują, że w szkole i placówce może działać spółdzielnia uczniowska, która jest dobrowolnym zrzeszeniem uczniów danej szkoły lub placówki. Spółdzielnia będzie mogła być założona, jeżeli z taką inicjatywą wystąpi grupa co najmniej 5 uczniów szkoły lub placówki. Ponadto projekt wprowadza wymóg wniesienia wpisowego, którego wysokość nie będzie mogła być wyższa niż 10 zł. Wpisowe nie będzie podlegało zwrotowi.

Dyrektor szkoły lub placówki będzie wyrażał zgodę na utworzenie spółdzielni po uprzednim uzgodnieniu warunków jej prowadzenia z grupą uczniów, która wystąpiła z inicjatywą jej utworzenia. Projekt zakłada, że opiekę nad działalnością spółdzielni będzie sprawował nauczyciel-opiekun wyznaczony przez

dyrektora szkoły lub placówki spośród nauczycieli zatrudnionych w tej placówce.

Projekt zakłada, że członkowie spółdzielni nie będą otrzymywali wynagrodzenia z tytułu pracy w spółdzielni, a nadwyżka środków finansowych uzyskana w wyniku działalności spółdzielni nie będzie podlegała podziałowi pomiędzy jej członków.

Projekt przewiduje, że spółdzielnia będzie działała na podstawie statutu, który w szczególności będzie określał nazwę spółdzielni, przedmiot jej działalności, prawa i obowiązki członków, zasady przystępowania i występowania ze spółdzielni, organy spółdzielni, zasady ich wybierania oraz ich kompetencje. Jednocześnie projekt nakłada na ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania obowiązek określenia, w drodze rozporządzenia, wzoru statutu spółdzielni w celu zapewnienia jednolitego sposobu organizowania działania spółdzielni, a także jego jak największego uproszczenia. Rozporządzenie to powinno uwzględniać potrzeby, w tym w szczególności specyfikę szkolnictwa branżowego, a także realne możliwości różnych grup wiekowych dzieci i młodzieży w zakresie prowadzenia spółdzielni uczniowskiej.

Niezależnie od powyższego projekt zawiera przepis, który precyzuje przesłanki skutkujące likwidacją spółdzielni.

Projekt zawiera przepis przejściowy, który przewiduje, że spółdzielnie uczniowskie działające przed wejściem w życie projektowanej ustawy dostosują swoje statuty do wymagań w niej wskazanych, w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia projektowanej ustawy w życie. Jednocześnie projekt określa, że ustawa wejdzie w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Oczekiwane skutki społeczne, gospodarcze i finansowe oraz wyniki konsultacji zostaną przedstawione w Ocenie Skutków Regulacji. Nadesłane w ramach konsultacji opinie i uwagi zostaną zamieszczone na senackiej stronie internetowej. Projekt ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Senatorowie - wnioskodawcy:

*Halina Bieda
Ryszard Bober
Marek Borowski
Zygmunt Frankiewicz
Ewa Monika Kaliszuk
Marcin Karpiński
Agnieszka Kołacz-Leszczynska
Krzysztof Kwiatkowski
Stanisław Pawlak
Joanna Sekula
Waldemar Witkowski
Piotr Woźniak*

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii Tomasz Lewandowski przemawia podczas posiedzenia Zespołu Parlamentarnego ds. Spółdzielczości Mieszkaniowej.

Wiceminister podkreślił, że zakres nowelizacji będzie bardzo niewielki i obejmie tylko najistotniejsze zagadnienia, tj. realizację wyroku Trybunału Konstytucyjnego, ograniczenie pełnomocnictw na walnych zgromadzeniach, a także wycofanie się z tzw. przepisów covidowych. Dodał jednocześnie, że ministerstwo stara się zrobić to na tyle szybko, aby ustawa mogła trafić do parlamentu i wejść w życie jeszcze przed tegorocznymi walnymi zgromadzeniami w SM.

Tomasz Lewandowski podkreślił także, że resort rozwoju pracuje nad włączeniem spółdzielni mieszkaniowych

Parlamentarny Zespół ds. Spółdzielczości Mieszkaniowej

Resort rozwoju chce szybkiej nowelizacji

W dniu 18 grudnia br. podczas posiedzenia Parlamentarnego Zespołu ds. Spółdzielczości Mieszkaniowej wiceminister Rozwoju i Technologii Tomasz Lewandowski mówił o przygotowywanym w Ministerstwie projekcie zmian w ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych.

w rządowy plan zwiększenia dostępności mieszkań w Polsce i postrzega ją jako bardzo istotnego gracza na rynku nieruchomości. - Chcemy uczynić ze spółdzielczości partnera, który będzie mógł korzystać ze wszelkich instrumentów prawnych, dostępu do gruntów, bezzwrotnych grantów i atrakcyjnych form finansowania zwrotnego na równi z np. z TBS-ami - powiedział, dodając jednocześnie, że instrumenty zwrotne dotyczyć będą wyłącznie budownictwa spółdzielczego-lokatorskiego, które rozwijane będzie „nie po to, aby ktoś budował sobie w ten sposób indywidualny majątek ale po to, by miał na rozsądnych zasadach dach nad głową”. Nie krył, że stworzenie spółdzielniom takich możliwości będzie wymagało solidnego po-

parcia. - Aby resort mógł to przeprowadzić z pełnym przekonaniem nie może być tak wielu negatywnych emocji związanych z zarządzaniem spółdzielniami. We wspólnym interesie jest minimalizowanie konfliktów przez rozwiązania legislacyjne i proceduralne - stwierdził.

O konkretnych rozwiązaniach mówił natomiast niewiele. Przyznał, że jest zwolennikiem ograniczenia pełnomocnictw wyłącznie do wstępnych i zstępnych członka SM. Co do pomysłów na poprawę frekwencji na walnych zgromadzeniach, stwierdził: - Uczestniczenie w walnych jest prawem, a nie obowiązkiem członka spółdzielni. Jeżeli ktoś z tego prawa nie korzysta, to w konsekwencji sam pozbawia się wpływu na to, co się w spółdzielni dzieje. □

Czy warto być członkiem banku spółdzielczego?

Z myślą o udziałowcach

Pośród wyzwań stojących przed bankami spółdzielczymi stoi nie tylko konieczność bycia atrakcyjnymi dla dotychczasowych udziałowców, ale także odnawiania kadry członkowskiej. Jako podmiotom nadzorowanego rynku bankowego nie wolno im oferować swoim członkom szczególnych korzyści finansowych. Imają się więc innych, często kreatywnych sposobów na utrzymanie lojalności starych i pozyskanie nowych udziałowców.

Swiadome zachodzących zmian kierownictwa zdają sobie sprawę, że udziałowcy przede wszystkim powinni posiadać poczucie wpływu na działalność banku spółdzielczego. To poczucie sprawczości dotyczy zarówno długoterminowej strategii instytucji, jak i możliwości wyrażania opinii na bieżąco - i jest ważne w każdego rodzaju spółdzielni.

Dobrym i nadal praktykowanym zwyczajem jest więc, że drzwi prezeski, czy prezesa pozostają otwarte - zwłaszcza dla członków banku i dla jego kluczowych klientów. Oczywiście udziałowcy mogą też zgłaszać wnioski, uwagi i pomysły na rozwój w sposób systemowy. *Możesz uczestniczyć w Zebraniach Grup Członkowskich i przedstawiać swoje propozycje kierunków rozwoju działalności Banku, Służymy Ci doradztwem i pomocą* - tak lub podobnie brzmiący pozytywny komunikat, odnajdujemy na stronach internetowych wielu banków w specjalnych zakładkach adresowanych do udziałowców.

Wiele banków stara się zaoferować swoim członkom pozafinansowe benefity (finansowe faworyzowanie udziałowców względem klientów jest przez nadzór finansowy zakazane). W ramach adresowanych do nich programów udziałowcy mogą liczyć np. na ochronę od następstw nieszczęśliwych wypadków, są też zapraszani na imprezy organizowane czy współorganizowane przez bank. Działania skierowane m.in. na wzmocnienie relacji ze swoimi członkami, ale także odnowienie bazy członkowskiej prowadzą także banki zrzeszające. Klienci, udziałowcy i pracownicy banków zrzeszonych w SGB coraz częściej uczestniczą w corocznym sektorowym „Wyzwaniu Sportowym”. Z kolei Bank BPS organizuje tzw. Talentowisko, edukując i promując oszczędzanie wśród uczniów szkół podstawowych i średnich. Konkursy dla nich przeprowadzają także izby gospodarcze, a Krajowa Rada Spółdzielcza (KRS) prowadzi wiele działań na rzecz upowszechniania w szkołach postaw spół-

dzielczych oraz krzewienia w nich wiedzy o oszczędzaniu. Należą do nich m.in. Konkurs o Puchar KRS na najlepszy fotoreportaż o spółdzielni uczniowskiej oraz udział KRS w senackiej inicjatywie zmiany Prawa oświatowego zmierzającej do stworzenia ustawowych podstaw do działania spółdzielni uczniowskich w szkołach. Istotne dla utrzymania bazy członkowskiej są także regularne spotkania zarządów banków z udziałowcami, nierzadko łączone z jakimś wydarzeniem artystycznym zaaranżowanym również z myślą o dzieciach, które w ten sposób uczestniczą nie tylko w bankowych konkursach wiedzy o finansach i oszczędzaniu. Członkowie niektórych BS mogą liczyć także na bezpłatne porady i konsultacje prawne.

Udziałowiec klientem, klient - udziałowcem

Kierujący bankami zdają sobie sprawę z tego, że jego członkowie są przecież także potencjalnymi klientami. Działają to również w drugą stronę - zadowoleni z usług klienci banku mogą zostać jego udziałowcami (spełniając określone w statucie danego banku warunki). W jednym z banków jego „zdeklarowani” klienci mogą szybciej zostać udziałowcami, zyskując tym samym prawo do nabycia do 500 sztuk udziałów (to, ile ich będą mogli ostatecznie ich kupić, zależy od czasu, przez jaki pozostawali klientem banku). Wymiernym benefitem oferowanym udziałowcom jest ich prawo do partycypowania w uchwalanej przez walne zgromadzenie dywidendzie, a szefostwa bankowych spółdzielni chętnie podkreślają wagę tej finansowej motywacji do bycia członkiem banku. Potrzebę wypłacania dywidendy zdaje się rozumieć także KNF nie zakazując jej (jak w przeszłości, gdy banki notowały gorsze wyniki), lecz uzależniając jej poziom od spełnienia przez banki określonych warunków finansowych. Są też bankowe spółdzielnie, które odpisywały co roku z zysku banku fundusz społeczno-kultu-

Flagi Spółdzielcze

Krajowa Rada Spółdzielcza realizując misję Międzynarodowego Związku Spółdzielczego związaną z upowszechnianiem symboli międzynarodowego ruchu spółdzielczego oferuje flagi spółdzielcze z logo światowej spółdzielczości - COOP (od angielskiego słowa Cooperative - spółdzielnia).

100 x 160

75 x 125

cena: **70 zł**cena: **60 zł**Zamówienia: tecza.polska@krs.com.pl

ralny kierują na działania nakierowane na swoich członków, przede wszystkim na organizowanie z ich udziałem wydarzeń kulturalnych i sportowych.

Z myślą o przyszłości

W książce „Wyzwolenie” wybór pism spółdzielczych z lat 1923-1956”, nestor spółdzielczości Jan Wolski przypomina m.in., że we wszystkich spółdzielniach, a w spółdzielniach pracy i wytwórczych w szczególności, pieniądzu i kapitałowi przypada rola jedynie pomocnicza. Dotyczy to i udziałów członkowskich, które żadnych zysków swoim członkom przynosić nie powinny. W spółdzielniach samodzielnych wytwórców i spożywców dopuszcza się jednak odstępstwo od tej zasady, jeśli idzie o udziały członkowskie (czyli ich oprocentowanie). Jest to jednak odstępstwo sprzeczne z najistotniejszym założeniem ideowym spółdzielczości - czytamy.

Jeśli spółdzielczość, nie tylko ta bankowa, chce z powodzeniem zatroszczyć się o swoją przyszłość, musi stać się atrakcyjną dla ludzi młodych - jako jej potencjalnych klientów, a także udziałowców. Wielu młodych z tzw. „pokolenia Z” nie myśli (tak, jak ich rodzice) wyłącznie o pieniądzu. Chce rozwijać swoje pasje, działając na różne sposoby, w tym również na rzecz swoich lokalnych społeczności (pokazują to badania opinii publicznej). To szansa na budowanie nowej społeczności wokół i „dla” dla spółdzielni. Szansa, którą bez wątpienia warto wykorzystywać.

Robert Azembski

SKOK znajdziesz:

- w każdym z 16 województw
- w około 80% powiatów

Zapoznaj się z ofertą
Spółdzielczej Kasy
Oszczędnościowo-Kredytowej
w Twojej okolicy!

www.skok.pl

Było to wyróżnienie „Impuls Kultury” - mazowiecka nagroda inspiracji kulturalnych w kategorii „Projekt Storytellingowy”. Dla niewtajemniczonych wyjaśniamy, że *storytelling* to po prostu opowiadanie historii - takich, które mają czemuś służyć. Mogą przekazywać wiedzę, przekonywać nas do pewnych działań, np. do zakupu jakichś rzeczy, ale mogą też dokumentować dzieje pewnej społeczności, być zapisem jej emocji. Tak właśnie jest ze spektaklem „Błokowisko”.

- Kiedy zaczęłam prowadzić tu zajęcia z seniorami nie bardzo wiedziałam, czego mogę się spodziewać - mówi **Alicja Pietruszka**, aktorka, specjalistka ds. społeczno-kulturalnych Spółdzielni Mieszkaniowej „Służew nad Dolinką” - ale stopniowo zaczęliśmy się wzajemnie poznawać. Praca w grupie teatralnej otwiera przed uczestnikami nowe możliwości i sprawia, że sami stają się osobami bardziej otwartymi. Seniorzy opowiadali o sobie, o swoim życiu na osiedlu, o przeszłości, ale i o teraźniejszości, która często jest naznaczona stratą najbliższych - żony, męża... Któregoś dnia zapytałam, jak się czują gdy zamykają drzwi domu i poprosiłam, aby dokończyli zdania: „kiedy patrzę przez okno, to...”, „gdy piję kawę, myślę...”; „gdy zamykamy oczy, to... Po tym ćwiczeniu mieli przygotować krótkie monologi z wykorzystaniem stworzonych przez siebie zdań. Było w tych monologach wiele autentycznych emocji, ale także uniwersalne prawdy związane z przemijaniem i samotnością, której doświadczają starsze osoby. Pomyślałam, że warto w oparciu o nie zrobić spektakl teatralny, w którym aktorzy odgrywaliby samych siebie i opowiadali o swoich losach, tak silnie związanych ze spółdzielnią mieszkaniową na Służewiu.

Premiera odbyła się 26 lutego 2024 roku w Służewskim Domu Kultury przy wypełnionej po brzegi sali. Emocje były ogromne, a odbiór i opinie widzów bardzo dobre. - Ludzie zazwyczaj nie wiedzą, czego mogą spodziewać się po amatorach - mówi **Edyta Sybicka** Pełnomocnik Zarządu SM „Służew nad Dolinką” - ale ten spektakl wypadł nadzwyczaj profesjonalnie i był bardzo wzruszający. Wyróżnienie w konkursie „Rok w kulturze na Mazowszu” dało możliwość pokazania „Błokowiska” także szerszej grupie odbiorców, ukazał się o nim reportaż w Polskim Radio, a spektaklem zainteresowały się koła seniorów i uniwersytety trzeciego wieku.

Premiera „Błokowiska” w Służewskim Domu Kultury

Spółdzielnia Mieszkaniowa „Służew nad Dolinką”

Zespół, który dał im siły do życia

18 grudnia 2024 r. odbyła się uroczysta gala „Rok w kulturze na Mazowszu” podsumowująca projekty w dziedzinie kultury zrealizowane przez samorząd województwa w 2024 roku. Jedno z wyróżnień odbierała Alicja Pietruszka ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Służew nad Dolinką” za spektakl „Błokowisko”, który miał premierę w lutym 2024 roku w ramach zespołu teatralnego dla seniorów działającego w Spółdzielni.

Alicja Pietruszka, która rozpoczęła pracę w Spółdzielni Mieszkaniowej „Służew nad Dolinką” w 2022 roku, ma swoje własne zdanie o prowadzeniu zajęć z seniorami. - To ludzie z ogromnym zapleczem

emocjonalnym, będący w stanie dać dużo więcej, niż nam się wydaje - podkreśla. - Możemy czerpać z tego potencjału.

Spektakl „Błokowisko” sięgnął do głębokich emocjonalnych i egzystencjalnych problemów straty i samotności. O jego terapeutycznym oddziaływaniu mówili uczestnicy, którzy nie tylko skonfrontowali się ze swoimi uczuciami, ale także - przy okazji pracy przed występem - stworzyli prawdziwy zespół,

wspólnotę przyjaciół dającą wsparcie także poza zajęciami teatralnymi. Grupa teatralna liczy w tej chwili 15 osób i jak mówi Alicja Pietruszka, jest to optymalna liczba członków zespołu aktorskiego.

Podpisano: „Wdzięczni seniorzy”

Talenty odkryte podczas zajęć teatralnych są wykorzystywane przy rozmaitych okazjach. Wiliglia w SM „Służew nad Dolinką” była nawiązaniem do „Błokowiska”, gdyż poprzedziła ją scenka wzajemnego zapraszania się starszych osób do wspólnego świętowania. Uczestnicy zajęć udzielają się także na spotkaniach międzypokoleniowych, np. czytając bajki dla dzieci. Otwarcie mówią, że już nie czują się tak samotni i że będąc w grupie mogą znacznie łatwiej znościć przeciwności losu. W lipcu ubr. na łamach lokalnego tygodnika „Passa” ukazał się następujący list: *Chcemy podziękować prezesowi naszej spółdzielni panu Grzegorzowi Jakubcowi oraz pani Alicji Pietruszce od spraw społeczno-kulturalnych za prężnie działający klub seniora przy ul. Mozarta. Ślemy też podziękowania dla pana Mirka Kłopotowskiego, który przez wiele lat z wielką pasją tworzył to miejsce. Tu możemy korzystać z różnorodnych zajęć. Dla seniorów szczególnie ważne są ćwiczenia fizyczne np. joga, pilates, gimnastyka*

Członkinie z koła teatralnego czytają bajki dzieciom podczas mikolajkowego spotkania (fot. KZ).

rehabilitacyjna, siatkówka, nordic walking. Zajęcia te wpływają pozytywnie na nasze zdrowie, obniżają poziom stresu, poprawiają samopoczucie i kondycję. Możemy też rozwijać inne pasje, np. plastyczne czy teatralne. Ciekawe i różnorodne imprezy zachęcają seniorów do wyjścia z domu i spędzenia czasu wśród koleżanek i kolegów. Możliwość spotkań, dyskusji i zwykłych „pogaduszek” jest szczególnie ważna dla osób samotnych. Przyjazna atmosfera sprawia, że czujemy się tu jak w rodzinie. Podpisano: *Wdzięczni seniorzy.*

Kultura przy ul. Mozarta 1

Siedziba Spółdzielni Mieszkaniowej „Służew nad Dolinką” na piątym piętrze budynku przy ul. Mozarta 1 stanowi dziś centrum kulturalnych działań. Odbywa się tam większość spotkań i zajęć, są tam też stoły do ping-ponga (niemal zawsze „okupowane” przez panów ze spółdzielczego Klubu Seniora „Służewiak”). Trzy razy w tygodniu spotykają się brydżyści. Prowadzone są zajęcia z jogi, pilatesu, gimnastyki rehabilitacyjnej, chi-kung oraz nordic walking. W poniedziałki i w środy przyjeżdża absolwentka wzornictwa na ASP Aleksandra Gryff-Keller, która prowadzi warsztaty plastyczne. Spółdzielnia współpracuje na stałe z pięcioma instruktorami. Od samego początku w budynku funkcjonuje też filia Biblioteki Publicznej im. Zygmunta Łazarskiego w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy, która także organizuje spotkania kulturalne i pokazy filmów. „Służew nad Dolinką” jako jedna z nielicznych spółdzielni mieszkaniowych w Polsce w 2015 r. wybudowała własne przedszkole, które w tej chwili jest placówką publiczną sprawującą opiekę nad 120 dziećmi.

Najmłodsi mogą też skorzystać ze świetlicy środowiskowej, którą prowadzi Stowarzyszenie Mieszkańców Służewa, korzystając zarówno ze wsparcia dzielnicy, jak i Spółdzielni. - Tak bogata działalność społeczno-kulturalna nie byłaby możliwa, gdyby nie nasze inwestycje - podkreśla Pełnomocnik Zarządu Edyta Sybicka. - Utrzymaliśmy symboliczną opłatę grosz z m² mieszkania na działalność społeczno-kulturalną, ale jest to nikły procent tego co Spółdzielnia, za aprobatą mieszkańców, przeznacza na ten cel.

Nie tylko kultura, ale także sport

Sport był znakiem firmowym Spółdzielni „Służew nad Dolinką” od początków jej powstania. Pierwszą inwestycją w zdrowie i jakość życia mieszkańców

było nowoczesne boisko sportowe wybudowane dla założonego w 2006 r. Osiedlowego Klubu Sportowego „Służew”. Klub zdobył już ponad 100 pucharów, w tym puchar „Fair Play” oraz puchar za trzecie miejsce w międzynarodowym turnieju piłki halowej w Enschede w Holandii. Siedzibę Spółdzielni zawsze przyozdabiały dziesiątki pucharów, statuetek i medali za sukcesy sportowe - i tak jest do dziś. W OKS działa sekcja piłki nożnej podzielona na trzy grupy wiekowe, jest też drużyna siatkówki. Do dyspozycji mieszkańców są cztery boiska sportowe, cztery siłownie plenerowe i mini-golf. Zimą drużyny piłkarskie korzystają z sali gimnastycznej w szkole podstawowej.

Chcemy równych praw

- W ostatnich latach zauważam wzrost zainteresowania działalnością społeczno-kulturalną w naszej Spółdzielni - stwierdza **Grzegorz Jakubiec** Prezes Zarządu Spółdzielni Mieszkaniowej „Służew nad Dolinką”. - Może to efekt ogólnego wzrostu poziomu życia, może procesów demograficznych... W każdym razie mieszkańcy mają więcej

Prezes Zarządu SM „Służew nad Dolinką” Grzegorz Jakubiec podczas mikołajkowego spotkania dla najmłodszych.

czasu i chcą spędzać go wspólnie. Poszukują ciekawej oferty kulturalnej, którą jesteśmy w stanie im zapewnić. Spółdzielnie mieszkaniowe dysponują kadrą, lokalami i właściwą do tego infrastrukturą. Powinny jednak mieć możliwość aplikowania do różnych instytucji publicz-

nych i uczestnictwa w konkursach na granty związane z organizacją wydarzeń kulturalnych, z których korzystają inne formy, np. stowarzyszenia.

SM „Służew nad Dolinką” była jedną z pięciu spółdzielni, które zaprezentowały swój dorobek podczas konferencji „Więcej niż mieszkać. Działalność społeczna, oświatowa i kulturalna spółdzielni mieszkaniowych” zorganizowanej w kwietniu ubr. w Poznaniu. Jej uczestnicy starają się o umożliwienie spółdzielniom dostępu do finansowania kultury ze środków publicznych. Włączyło się w to również Zgromadzenie Ogólne KRS, które w przededniu Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości, w czerwcu 2024 r. wystosowało w tej sprawie apel do najwyższych władz państwowych.

Klementyna Zygarowska

Złoty Laur Spółdzielczości

nagroda Krajowej Rady Spółdzielczej
za działalność społeczno-kulturalną spółdzielni

Zgromadzenie Ogólne Krajowej Rady Spółdzielczej Uchwałą nr 11/2010 z dnia 1 lipca 2010 roku ustanowiło nagrodę „Złoty Laur Spółdzielczości” za aktywny udział w rozwijaniu działalności społeczno-kulturalnej w spółdzielni. Nagroda ta ustanowiona zo-

stała na wniosek Komisji Promocji ZO KRS, a statuetki po raz pierwszy wręczono podczas uroczystej gali w Filharmonii Narodowej z okazji Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości 27 czerwca 2011 roku.

Nagroda przyznawana jest zarówno spółdzielniom, jak i osobom fizycznym, które zaangażowane są w prowadzenie spółdzielczych domów kultury i klubów osiedlowych, organizowanie wydarzeń kulturalnych i sportowych, finansowanie działalności twórców, zespołów artystycznych, teatrów, organizacji społecznych, sportowych itp. - będących zarówno jednostkami spółdzielni, jak i funkcjonujących w lokalnym środowisku. Kapituła Nagród bierze pod uwagę ciągły i systematyczny charakter działań kulturalno-społecznych oraz ich konkretne rezultaty.

Zgłoszenia kandydatów do nagrody „Złoty Laur Spółdzielczości” odbywają się każdego roku w marcu (w 2025 roku ogłoszona zostanie X Edycja Konkursu). Uroczyste wręczenie statuetek ma zazwyczaj miejsce podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości.

więcej informacji: www.krs.com.pl zakładka: Konkursy i nagrody

Dziedzictwo Sprawiedliwych Pionierów

W grudniu zeszłego roku przypadł ważny dla ruchu spółdzielczego jubileusz. 180 lat wcześniej, tuż przed Wigilią Bożego Narodzenia, Roczdelskie Stowarzyszenie Sprawiedliwych Pionierów, uchodzące powszechnie za pierwszą na świecie spółdzielnię spożywców, a nawet za pierwszą w ogóle spółdzielnię, otworzyło swój sklepik w zaułku Toad Lane w Rochdale. W listopadowym i grudniowym numerze „Tęczy Polskiej” opisaliśmy okoliczności powstania kooperatywy, przybliżyliśmy sylwetki twórców oraz Zasady Spółdzielcze. Teraz przypomnimy dalsze losy spółdzielni w Rochdale i jej rolę w upowszechnianiu podobnych inicjatyw nie tylko w Wielkiej Brytanii, ale i na całym świecie, w tym na ziemiach polskich.

CO-OPERATIVE PIONEERS
Pioneers standing, commencing at the left hand: James Mansch, John Collier, Samuel Adeworth, William Cooper, James Twissdale, and Joseph Smith.
Pioneers sitting: James Stansfield, John Ross, James Smith, Charles Horroth, David Brooks, Benjamin Robinson, and John Schofield.

Wzór do naśladowania

Sukces roczdelskich Pionierów szybko stał się powszechnie znany, zrazu w najbliższym sąsiedztwie, w hrabstwach Yorkshire i Lancashire w północno-zachodniej Anglii, potem w całym kraju i wreszcie w Europie i na świecie. Jak pisaliśmy, w tamtych latach w Wielkiej Brytanii pojawiało się wiele podobnych inicjatyw spółdzielczych, większość z nich jednak rychło upadała. Dlatego z uwagą przypatrywano się Stowarzyszeniu z Rochdale, analizowano przyczyny jego powodzenia.

Należało do nich bez wątpienia twarde trzymanie się przez Pionierów sformułowanych przez siebie wartości oraz zasad - i te spółdzielnie, które je przyjmowały za swoje, miały z reguły największe szanse przetrwania.

Promieniowanie Rochdale na najbliższe skupiska robotnicze było silne od samego początku. W 1851 roku istniało w regionie już 130 wzorowanych na roczdelskiej kooperatywie, były jednak zwykle dużo mniejsze od pierwowzoru - liczyły zwykle nie więcej niż 100 członków, podczas gdy spółdzielnia z Rochdale miała ich już 630.

Do dalszego upowszechniania wiedzy o dokonaniach Roczdalczyków i ich zasad w całym kraju przyczynił się zwłaszcza wspomniany wcześniej George Jacob Holyoake, który pierwsze rozdziały swej klasycznej „Historii Pionierów Roczdelskich” opublikował w 1857 roku. Oni sami zresztą, świadomi tego, jakie budzą zainteresowanie, w 1862 roku przygotowali i rozpropagowali wzorcowy statut spółdzielni i zawarli w nim szereg rad dla założycieli dobrego prowadzenia kooperatywy.

Na efekty nie trzeba było długo czekać. W tam samym roku w angielskim

rejestrze figurowało już ponad 450 kooperatyw, z których 332 prowadziły faktyczną działalność gospodarczą i składały sprawozdania. Liczyły one ogółem 90 tys. członków, udziały członkowskie w nich wynosiły łącznie 482 tys. funtów szterlingów, zaś obroty 2,3 miliona funtów.

Z inspiracji Roczdalczyków i działań z nimi związanych (m. in. niezmordowanego G. J. Holyoake'a) powstała w 1863 roku hurtownia spółdzielcza (początkowo działająca lokalnie jako Północno-Angielskie Towarzystwo Hurtu Spółdzielczego, a od 1872 roku w całym kraju jako Towarzystwo Hurtu Spółdzielczego CWS).

W 1870 roku kooperatyści z tych samych kręgów powołali federację spółdzielni pod nazwą Centralna Rada Spółdzielcza (Co-operative Central Board) przemianowaną wkrótce na Związek Spółdzielczy (Co-operative Union) i wreszcie w 2001 roku na Co-operatives UK o celach edukacyjnych, doradztwa, promocji i ogólnej obrony interesów ruchu spółdzielczego. Dzięki tym działaniom spółdzielni - jak je określano „systemu roczdelskiego” - szybko przybywało. W 1870 roku było ich w Anglii 748 o 248 tys. członków, ponad 2 milionach funtów udziałów i 7,5 milionach obrotów rocznych.

Po kolejnych 20 latach 1.240 zarejestrowanych spółdzielni miało 961 tys. członków, prawie 11,5 mln funtów udziałów i wykazywało niemal 27 milionów rocznych obrotów. Do 1910 roku liczba spółdzielni nie zwiększyła się już tak znacznie (było ich 1.421), ale spektakularnie wzrosło członkostwo - do 2,5 miliona osób, udziały do 36,5 miliona funtów i roczne obroty do prawie 72 mi-

lionów. Dalszy ogromny wzrost nastąpił po I wojnie światowej.

Wizyty studyjne...

Samo Rochdale stało się miejscem odwiedzin, jak byśmy dziś powiedzieli wizyt studyjnych, osób z całego świata zainteresowanych tworzeniem kooperatyw. Od początku lat 60. prowadzono tu specjalną księgę gości, do której wpisywali się przybysze. Jednym z pierwszych (w 1862 roku) był **Edward Vansittart Neale**

(1810-1892), druga obok G. J. Holyoake'a charyzmatyczna postać brytyjskiego ruchu spółdzielczego tych czasów. Po odbyciu w młodości długiej, częściowo pieszej (!) podróży po Europie, związał się z ugrupowaniem chrześcijańskich socjalistów, łączących idee owenowskie z chrześcijaństwem. Działał w londyńskim Towarzystwie Promocji Zrzeszeń Pracowniczych (Society for Promoting Working Men's Associations), które już w latach 50. XIX wieku stało się miejscem spotkań pochodzących z różnych krajów działaczy, poprzez które brytyjskie inicjatywy spółdzielcze i Zasady Roczdelskie upowszechniały się na cały świat. Sam Neale był założycielem pierwszej spółdzielni spożywców w Londynie, inicjatorem doroczych brytyjskich Kongresów Spółdzielczych, współtwórcą Towarzystwa Hurtu Spółdzielczego CWS, brytyjskiego Związku Spółdzielczego i Międzynarodowego Związku Spółdzielczego, autorem wielu jeszcze innych kooperatystycznych inicjatyw.

W 1862 roku, jak wynika z wpisów do książki, Rochdale odwiedzili także goście z Hiszpanii, Niemiec i Rosji, wkrótce potem ze Szkocji, zapewne i z innych krajów, a w 1872 roku nawet niejaki Tomizo Noguchi z dalekiej Japonii.

Wiadomo, że kontakty z Towarzystwem Promocji Zrzeszeń Pracowniczych utrzymywał, a Rochdale kilkakrotnie wizytował pionier niemieckiej spółdzielczości spożywców i mieszkaniowej **Victor-Aimé Huber**, który w swoich pismach poświęcił roczdelickiemu stowarzyszeniu sporo miejsca. Wielka Brytania w tym okresie udzielała schronienia wielu demokratycznym i wolnościowym działaczom z całej Europy, którzy mieli dzięki temu sposobność zapoznania się również z tutejszymi doświadczeniami spółdzielczymi, niektórzy z nich zapewne odwiedzali Rochdale bądź przynajmniej dowiadywali się o nim i przenosili te idee do swych krajów, jak to było na przykład w przypadku bojownika o zjednoczenie i niepodległość Włoch Giuseppe Mazziniego.

Międzynarodowy Związek Spółdzielczy (International Co-operative Alliance), który powstał w 1895 roku, również w znacznym stopniu wyrósł w oparciu o idee Roczdelczyków, a przyjęte przez niego formalnie w 1937 roku Międzynarodowe Zasady Spółdzielcze nawiązywały wprost do Zasad Roczdelckich sformułowanych po raz pierwszy przez Pionierów. Zachowały ten charakter również po późniejszych nowelizacjach w latach 1966 i 1995 (Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości) i takimi pozostała z pewnością po kolejnych zmianach spodziewanych w najbliższym czasie, dostosowujących je do współczesności.

Ważną rolę w upowszechnianiu praktyki Pionierów z Rochdale na świecie odegrała wspomniana praca G. J. Holyoake'a, która przetłumaczona została m.in. na francuski, hiszpański, niemiecki, węgierski i włoski. Zasady roczdelckie przyjmowały nowotworzone spółdzielnie spożywców, bądź istniejące wcześniej reorganizowały się wedle wzoru z Rochdale. Tak było we Francji, Danii, Niemczech, Włoszech czy Szwajcarii, potem i na innych kontynentach.

Choć nie doczekaliśmy się polskiego przekładu „Historii Pionierów Roczdelckich”, na jej podstawie (nie wiemy czy bezpośrednio korzystając z oryginalnego wydania angielskiego czy pośrednio na bazie innych opracowań) doświadczenia Roczdelczyków opisał **Aleksander Mako-wiecki** w książeczce „Spółki spożywcze”

wydanej w 1868 roku - już rok później powstała w Warszawie pierwsza na ziemiach polskich spółdzielnia spożywców „Merkury”, a wkrótce potem następne, wszystkie pracujące w oparciu o system roczdelicki!

Z książki Holyoake'a korzystali, a często cytowali ją obszernie autorzy i innych najważniejszych polskich opracowań dotyczących spółdzielczości: Stanisław Wojciechowski (*Ruch spółdzielczy i rozwój jego w Anglii*, 1907 oraz *Ruch spółdzielczy*, 1930), Maria Orsetti (*Tajemnice tkaczy roczdelckich*, 1914), Stanisław Thugutt (*Spółdzielczość. Zarys ideologii*, 1934) czy Maria Dąbrowska (*Ręce w uścisku. Rzecz o spółdzielczości*, 1938). Ta ostatnio zresztą w 1913 roku przebywała w Anglii na półrocznym stypendium ufundowanym przez Towarzystwo Kooperatystów i z brytyjskimi osiągnięciami spółdzielczymi mogła zapoznać się osobiście, podobnie jak Wojciechowski, który dwie dekady wcześniej mieszkał w Anglii jako emigrant polityczny. I pamiętać należy, że polska spółdzielczość spożywców „społemowska” - której Wojciechowski był jednym ze współtwórców - przez cały okres swego największego rozkwitu od lat przed I wojną światową po okres II Rzeczypospolitej działała opierając się ściśle o system roczdelicki.

...i pielgrzymki entuzjastów

Z biegiem czasu, gdy historia i doświadczenia Roczdelckich Pionierów stały się w kręgach entuzjastów spółdzielczości na świecie dobrze znane, wizyty w Rochdale zmieniły charakter. Przybywano tu nie tyle by się czegoś nauczyć, ale by oddać hołd założycielom, a przy okazji przekonać się, jak sprawdzają się na miejscu ich idee po latach. Organizowano wręcz prawdziwe pielgrzymki entuzjastów spółdzielczości z całego świata.

W lecie 1913 r. Maria Orsetti, która studiowała wówczas w Belgii i związała się z kręgami spółdzielców o radykalnie socjalistycznych przekonaniach, udała się wraz z „wycieczką kooperatystyczną robotników belgijskich” do Rochdale. *Specjalnym pociągami wyjeżdżamy z Manchesteru do Rochdalu - wspominała. - Wobec tej tak nam drogiej i dobrze znanej nazwy na napisie stacyjnym już trudno opanować wzruszenie. (...) Wycieczkę naszą przyjmuje municypalność miasta w starym, o pięknej surowej architekturze ratuszu, przypominającym protestancką świątynię. Burmistrz miasta wita przedstawicieli Kooperatyzmu Międzynarodowego i składa hołd tym, których pamięć nas tu przywiodła. (...) Z ratusza udajemy się na Toad lane*

(uliczka Ropuchy) do istniejącego - po dziś dzień biednego - skromnego domku, który stał się Betlejem naszej sprawy, by złożyć hołd pamięci pionierów. Wzruszenie nasze rośnie. Każdy z nas w głębi sumienia czyni swoje mea culpa i ślubuje nadal zdwoić gorliwość swych wysiłków, by przyspieszyć radosne zwycięstwo sprawiedliwości ekonomicznej w swoim kraju. Obraz tego domku towarzyszył mi bez ustanku, kiedyśmy kolejno dni następnych zwiedzali szereg zakładów, świadczących o kolosalnym bogactwie i bezprzykładnym powodzeniu zapoczątkowania Pionierów słuszności, a także o tym, iż kooperatyści z bogactw swych umieją czynić rozumny użytek. (...) W nowym gmachu kooperatywu roczdelckiej czeka nas serdeczne, bezalkoholowe przyjęcie [była to tradycja Pionierów, wśród których byli działacze antyalkoholowi, a sprzedaży napojów wysokowych przez wiele lat zakazywano w sklepach spółdzielni - przyp. AP], po czym we wspaniałej sali zabaw i zebrań wita nas obecny prezes pionierów. Rozdają nam pocztówki pamiątkowe z wizerunkiem pierwszego sklepu. (...) Obok sali zebrań wspaniała sala biblioteczna, licząca nie mniej, jak 20 tys. tomów, oraz piękna sala czytelniana. Z okien rozciąga się uroczy widok na miasto. Na ścianie wisi fotografia grupy założycieli, którzy dożyli 1863 roku. (...) Czyż to jakaś dobroczynna wróżka rzuciła na biednych tkaczy czar i zamieniła ich na właścicieli takiego majątku?

Co dalej z Rochdale?

Jak widzimy z relacji Marii Orsetti, Roczdelckie Stowarzyszenie Sprawiedliwych Pionierów w 1913 roku było już potężnym przedsiębiorstwem spółdzielczym, choć w swej przeszłości przeżywało również okresy kryzysów, które jednak udawało się przezwyciężyć. Założycieli zastępowali ich potomkowie, przychodzili nowi działacze i działaczki (od samego początku przywiązywano tu wagę do równouprawnienia kobiet), powstawały nowe placówki, prowadzono coraz szerszą działalność. W tym czasie, jak opisywał Wojciechowski, *spółdzielnia roczdelcka, jak wszystkie idące w jej ślady, ma w swoich sklepach i składach wszystko, co jest potrzebne w gospodarstwie domowym, a więc produkty spożywcze, kolonialne, bławatne, galanterię, ubrania, obuwie, meble, naczynia kuchenne, węgiel, jatki, piekarnię, cukiernię. Oprócz tego jest wydział ubezpieczeń, kasa oszczędności dla dzieci, wydział budowlany ułatwiający członkom nabycie własnego domku na raty; do 1904 roku zbudowano przeszło 500 takich domów. Działalność*

wychowawcza zawsze była przedmiotem szczególnej troski pionierów. W tym celu zwoływano walne zgromadzenia, urządzano zebrania towarzyskie, odczyty, zabawy, koncerty. Od 1852 r. wyznaczano 2,5% nadwyżki rocznej na cele wychowawcze, później zmniejszono dotację do 1%. W 1855 r. otwarto pierwszą szkołę dla dzieci członków, następnie kursy wieczorne dla dorosłych, wreszcie dom ludowy wykładami z dziedziny techniki, nauki i sztuki; na wykłady te uczęszcza kilkuset członków. Spółdzielnia ma własne laboratorium chemiczne, pracownię fizyczną, obserwatorium i inne pomoce naukowe. Oprócz głównej biblioteki, liczącej przeszło 20.000 tomów, jest przy filiach 18 czytelni pism z podręcznikami encyklopedycznymi.

Roczdelskie Stowarzyszenie Sprawiedliwych Pionierów, jako duża lokalna spółdzielnia, prowadząca w mieście m. in. nowoczesny hipermarket, pod pierwotną nazwą przetrwało do 1976 r. Wówczas, przyłączając inne istniejące w sąsiedztwie spółdzielnie - co należało wówczas do typowych procesów integracyjnych dla całej brytyjskiej spółdzielczości spożywców - zmieniło nazwę na *Pioneers Society* (Stowarzyszenie Pionierów), a po sześciu latach na *Norwest Pioneers Co-operative Society* (Północno-Zachodnia Spółdzielnia Pionierów). Ta ostatnia jednak w 1991 roku zaprzestała działalności jako samodzielny podmiot, scalając się z inną podobną

jej spółdzielnią i tworząc „United Norwest Co-operative Society” (Północno-Zachodnia Zjednoczona Spółdzielnia), która z kolei, kontynuując proces, przekształciła się w 2002 roku w wielkie regionalne przedsiębiorstwo spółdzielcze „United Co-operatives” (Zjednoczone Spółdzielnie), by w końcu w 2007 roku, przyłączyć się do ogólnokrajowego podmiotu „The Co-operative Group” (Grupa Spółdzielcza), łączącego funkcje hurtu spółdzielczego (dawne CWS, o którym mowa była wcześniej), handlu detalicznego, usług ubezpieczeniowych, pogrzebowych, prawnych, opieki socjalnej itp. Ta jedna z największych spółdzielni tego typu na świecie, a największa w Wielkiej Brytanii, jest więc w prostej linii sukcesorem dawnego Stowarzyszenia Sprawiedliwych Pionierów.

A co z historycznym, wynajmowanym przez Pionierów lokalem przy Toad Lane w Rochdale? Sklep mieścił się w nim do 1867 roku, kiedy to został przeniesiony do nowego, wybudowanego przez spółdzielnię dużego budynku. Potem użytkowany był jako magazyn i fabryka tytoniu. W 1870 roku, gdy wygaś kontrakt najmu, wrócił w prywatne ręce. Mówiono o urządzeniu w nim spółdzielczego muzeum, było to jednak wówczas bezprzedmiotowe. W latach 20. budynek został wystawiony na sprzedaż, ale wysrubowana cena przewyższała możliwości spółdzielców. Sprawa stała się

głośna. Ogłoszono ogólnonarodową zbiórkę funduszy i w 1925 roku udało się wykupić budynek, którego właścicielem stał się Związek Spółdzielczy (obecnie jest nim powołana w 2007 roku Fundacja Dziedzictwa Spółdzielczego). W 1931 roku w pomieszczeniu po dawnym sklepie otwarto niewielkie muzeum, które po rearanżacji i rozbudowie w latach 70., a następnie 2010-2012 (wtedy dobudowano do niego obszerne, nowoczesne skrzydło) istnieje do dziś jako Muzeum Pionierów Roczdelskich, którego celem jest, jak stwierdza jego statut, zachowanie oryginalnego sklepu Pionierów oraz promocja ideałów i zasad ruchu spółdzielczego. Można tu poczuć w zrekonstruowanym wnętrzu pierwotnego sklepu na parterze jego atmosferę, zadumać się patrząc na proste kontuar z desek podpartych dwiema beczkami, worki z mąką i płatkami owsianymi, bryłę masła i głowę cukru, prymitywną wagę. W dalszych salach na parterze i na piętrze prezentowane są zdjęcia, dokumenty i artefakty związane z historią roczdelskiej spółdzielni, ale i całej brytyjskiej i światowej spółdzielczości, na drugim piętrze w sali audiowizualnej obejrzeć można filmy o historii spółdzielczości, jest też specjalna przestrzeń dla dzieci. Z pewnością warto, przy okazji wizyty w Anglii, odwiedzić również i to muzeum.

dr Adam Piechowski

WSPOMNIENIE

Edward Laskowski 1937-2024

11 grudnia 2024 roku zmarł długoletni Prezes Zarządu Spółdzielni Inwalidów „Elremet” w Białej Podlaskiej Edward Laskowski, który poświęcił tej Spółdzielni prawie całe swoje zawodowe życie.

Przygodę z „Elremetem” rozpoczął w 1966 roku, aby 10 lat później objąć stanowisko prezesa Zarządu. Kierował firmą nieprzerwanie do 2003 roku, kiedy odszedł na zasłużoną emeryturę.

- Szefem był niezwykle wymagającym, ale cieszył się szacunkiem i był dla nas wielkim autorytetem - wspominają pracownicy Spółdzielni. Pod jego kierownictwem „Elremet” z małego zakładu szyjącego czepki, pościel i rękawice, stał się dużą firmą produkującą mundury i odzież roboczą, zatrudniającą pod koniec lat 80. ponad 1600 osób, w tym znaczną część niepełnosprawnych.

Spółdzielnia posiadała oddziały w Międzyrzeczu Podlaskim, Janowie Podlaskim, Leśnej Podlaskiej, Konstantynowie i Lublinie. Kilukrotnie zdobywała tytuł Najestetyczniejszej Spółdzielni Inwalidów w kraju, osiągała też najlepsze wyniki w zakresie rehabilitacji i zatrudnienia inwalidów.

„Elremet” prowadził własną przychodnię, posiadał Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy w Serpelicach n/Bugiem. Miał też bogatą ofertę społeczno-kulturalną: Zespół Pieśni i Tańca, różne koła zainteresowań, a także utworzony w 1994 roku z inicjatywy prezesa Warsztat Terapii Zajęciowej.

Edward Laskowski był człowiekiem znanym i cenionym w środowisku spół-

dzielczym. Przez lata przewodniczył Radzie Nadzorczej Krajowego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych. Jego Spółdzielnię wizytowali przedstawiciele najwyższych władz państwowych.

Dziś „Elremet” jest nowoczesną, znaną w Polsce firmą, z której Prezes Laskowski na pewno byłby dumny. - Zawdzięczamy mu to, że jesteśmy - podkreślają następcy. - On zbudował tu solidne fundamenty. Dzięki swojemu zaangażowaniu, charyzmie i poświęceniu przeprowadził Spółdzielnię przez trudne lata kryzysu gospodarczego początku lat 90. Na Zebraniu Przedstawicieli w 1992 roku rzucił słynne hasło: „Pomóżmy sobie sami!”, które zmobilizowało załogę do poszukiwania rozwiązań pozwalających firmie przetrwać. I zakład nie upadł jak wiele innych w tamtym czasie.

Mimo że Prezes pożegnał się z „Elremetem” 20 lat temu, jego postać nie-rozerwalnie wiąże się ze Spółdzielnią, która zawsze będzie pamiętać, ile mu zawdzięcza. □

„Dom pod Orłami”

Warszawa,
ul. Jasna 1
tel.: 22 596 43 08
muzeum@krs.com.pl
historiaspoldzielczosci

ZAPRASZAMY do

- Muzeum Historii Spółdzielczości w Polsce
- Biblioteki Krajowej Rady Spółdzielczej

Jedyne tego typu Muzeum w kraju i jedno z nielicznych na świecie. Powstało w 1968 roku i do początków XXI wieku mieściło się w Nałęczowie. Od 1 października 1972 roku jest placówką **Krajowej Rady Spółdzielczej**, do której zostało przeniesione w 2001 roku. Mieści się na I piętrze zabytkowego „Domu pod Orłami”. Muzeum gromadzi i przechowuje pamiątki dotyczące historii polskiego ruchu spółdzielczego - od jego narodzin w początkach XIX wieku, aż do czasów współczesnych. Składają się na nie: dokumenty, rękopisy, fotografie, portrety, rzeźby, sztandary, medale, monety, plakaty, afisze, ulotki, filmy oraz książki i czasopisma. **Zapraszamy przez cały rok do zwiedzania ekspozycji stałej Muzeum Historii Spółdzielczości w Polsce oraz do współpracy.**

Wycieczki i wizyty - prosimy z wyprzedzeniem umawiać telefonicznie lub mailowo

Żyjmy lepiej z platformą prewencyjną iUNIQA

Cykl szkoleń dla użytkowników platformy prewencyjnej

Czwartki z iUNIQA

Szanowni Państwo,

w 2025 kontynuujemy nasz cykl szkoleniowy poświęcony pracy z platformą prewencyjną iUNIQA - „Czwartki z iUNIQA”

Dołączyć do spotkania mogą zarówno osoby korzystające aktywnie z platformy, jak i nowi i przyszli użytkownicy. Spotkania odbywać się będą w formie online, raz w miesiącu w wybrany czwartek, w godzinach 10:00 -12:00.

Podczas cyklu będziemy omawiać funkcjonowanie platformy iUNIQA, a także wdrażane nowości. Spotkania będą również okazją do zadawania pytań przez samych użytkowników.

Zachęcamy do udziału!

Godzina 10:00 -12:00

Najbliższe szkolenie 20.02.2025

Spotkania online

Jak wziąć udział w szkoleniu?

Aby wziąć udział w spotkaniach napisz na adres iunika@unika.pl albo skorzystaj z zaproszenia, które znajdziesz na platformie w Bazie Wiedzy iUNIQA.